

VZNIK, VÝVOJ A ČINNOSŤ VOJSK VNÚTORNEJ STRÁŽE NA SLOVENSKU

JAN ŠTAIGL

J. ŠTAIGL: Establishment, development and Operation of the Internal guard troops in Slovakia. *Vojenská história*, 2, 4, 1998, pp. 47–72, Bratislava.

This study deals with the issue of the Internal guard troops in 1952–1966. The author analyses the basis of establishing such armed components in the conditions of tense international relations during the 'cold war' period, trying to unify the Eastern block countries according to the soviet model and consolidate the monopoly communist power in Czechoslovakia. The author is also concerned with the detailed organization structure and redislocation of such troops and the task they were performing.

Military History. Slovakia. Internal guard troops 1952–1966.

Vnútoraná stráž ako samostatná súčasť čs. ozbrojených síl patrila v päťdesiatych a šesťdesiatych rokoch medzi dôležité mocenské nástroje komunistického režimu. Bola integrálnou súčasťou mechanizmu, o ktorý sa v konkrétnych podmienkach vývoja medzinárodnej a vnútro politickej situácie opierala vládnuca garnitúra pri zabezpečovaní svojich politických a ekonomických pozícií, cieľov a záujmov.

V doterajšej produkcii vojenskej a inej historiografie je problematika vzniku, organizačného vývoja a činnosti vojsk Vnútornej stráže spracovaná veľmi nedostatočne. Úroveň poznania predstavuje jednu z najmenej objasnených kapitol vojenských dejín Československa, a tým aj Slovenska po druhej svetovej vojne. Existujúce práce, bez výnimky napísané v bývalom režime, sa ňou zaoberali v takom rozsahu a s takým prístupom, ktorý umožňovali štátnobezpečnostné hľadiská a potreby monopolu komunistickej moci. Sú poznačené najmä ideovým „filtrom“ pohľadu, pertraktovaním politických aspektov existencie Vnútornej stráže a veľkou mierou všeobecnosti pri sledovaní jej organizačného vývoja a činnosti. Ich autori sa tejto problematike venujú buď v celoštátnom rámci, alebo ako parciálnej záležitosti histórie jednej jednotky v Čechách.¹ Na realitu pôsobenia Vnútornej stráže na Slovensku historiografia doteraz nesústredila osobitnú pozornosť.

Naša štúdia sa zaoberá problematikou Vnútornej stráže na Slovensku v celej etape existencie tejto ozbrojenej zložky. Je ohraničená rokom 1952, keď vznikla ako samostatný druh vojska v pôsobnosti vtedajšieho ministerstva národnej bezpečnosti a rokom 1966, v ktorom bola najskôr zaradená do pôsobnosti ministerstva národnej obrany a potom zrušená. Pri koncipovaní štúdie sme volili, pre zvýšenie jej prehľadnosti, problémový prístup. Členíme ju na dve časti, v prvej sledujeme – na pozadí základných tendencií vývinu Vnútornej stráže ako celku – otázky organizačného vývoja jednotiek na Slovensku a v druhej sa zaoberáme oblasťou ich činnosti, výcviku a výzbroje.

Opierame sa predovšetkým o archívne materiály uložené v Archíve Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v Nitrianskej Strede. Ide najmä o zachovanú dokumentáciu jednotiek Vnútornej stráže dislokovaných na Slovensku a ich vojenské kroniky. Ďalšie údaje čerpáme z materiálov Vojenského historického archívu v Prahe a z doteraz publikovaných prác.

¹HOLUB, O.: Vývoj Sboru národní bezpečnosti a vojsk ministerstva vnitra v letech 1948–1960. Praha, Správa pro politickovychovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost Federálního ministerstva vnitra ČSSR 1978; KLÍMA, J.: K některým otázkám vzniku, vývoje a činnosti Vnitřní stráže Ministerstva vnitra. In: Historie SNB, 1979, č. 4, s. 21–35; Vojenské dějiny Československa (1945–1955), V. díl. Praha, Naše vojsko 1989; ŠŮCHA, Z.: Historie 6. brigády Vnitřní stráže. Bratislava, VPA KG 1972.

VZNIK, VÝVOJ A ČINNOSŤ VOJSK VNÚTORNEJ STRÁŽE NA SLOVENSKU

Vznik vojsk Vnútornej stráže bol bezprostredne spojený s vyhrotenou atmosférou studenej vojny na počiatku 50. rokov, ktorá hrozila prerásť do otvoreného vojnového konfliktu medzi Východom a Západom.

Po vytvorení NATO v apríli 1949 vychádzala základná koncepcia zahraničnej i vnútornej politiky krajín sovietskeho bloku z tézy, že vládnuce kruhy USA a Veľkej Británie pripravujú novú svetovú vojnu a usilujú sa pritom o obnovu postavenia militaristických a revanšistických síl v západnom Nemecku. Z toho bola odvodená „nevyhnutnosť“ zjednotenia všetkých „demokratických síl“ na čele s „táborom mieru a socializmu“, ako aj potreba urýchliť politickú, ideologickú, hospodársku a vojenskú unifikáciu satelitných štátov ZSSR podľa sovietskeho modelu. Vojnová psychóza sa stupňovala najmä od januára 1951, keď J. V. Stalin vyhlásil, že vojenská prevaha ZSSR nad USA je len dočasná, a preto treba do troch až štyroch rokov rozšíriť silou sféru socializmu na západnú Európu.

Skryté prípravy na vojnu umocňované unifikačnými tendenciami zasiahli, podobne ako v iných krajinách s komunistickým režimom, celú československú spoločnosť. Počítať reálne s vojnou, a to navyše vo veľmi blízkej perspektíve – armády sovietskeho bloku mali byť pripravené na vojnový stav k 31. 12. 1952 – však vyžadovalo predovšetkým výrazne posilniť vojenský potenciál štátu, osobitne ťažký priemysel. Výsledkom bola de facto globálna militarizácia národného hospodárstva.

Súbežne s tým vystúpila do popredia otázka zabezpečenia ochrany najdôležitejších závodov a podnikov, komunikačných objektov, stavieb a podobne. Naliehavosť jej riešenia podporovala umelo živená špiónománia, predstava o rozsiahlom pôsobení agentov západných „imperialistov“ a činnosti ich diverzných skupín, ako aj o nebezpečenstve aktivovania tzv. „vnútorného triedneho nepriateľa“. Sily a prostriedky zložiek, ktoré doteraz zodpovedali za ochranu ekonomiky, t. j. Štátnej a Verejnej bezpečnosti, závodných stráží a iných, boli z hľadiska nových úloh považované za nedostatočné. Armáde takéto úlohy neprináležali a z objektívnych dôvodov sa s ňou nemohlo na ich plnenie ani počítať. Východisko sa našlo v sovietskom „vzore“ – v existencii Vnútorných a sprievodných vojsk, ktoré zabezpečovali stráženie podobných objektov a ochranu vojensky dôležitých transportov v ZSSR.

Situáciou, v ktorej „nejdôležitejší objekty a závody nejsou dostatočne chránené pred záškodníckou činnosťou nepriateľa“, sa už 2. februára 1952 zaoberal Politický sekretariát ÚV KSC. Prekúval návrh ministerstva národnej bezpečnosti (MNB) na zabezpečenie ich ochrany tzv. vnútornými jednotkami tohto ministerstva vytvorenými „podle sovietských zkušeností“. Počet jednotiek mal byť prispôsobený počtu „objektov zvláštnej dôležitosti“ (OZD), ktorých ochranu schválilo Predsedníctvo vlády ČSR na základe návrhov jednotlivých rezortov. Okrem stráženia priemyselných, železničných a iných objektov sa pritom predpokladalo rozšírenie pôsobnosti „vnútorných vojsk“ MNB aj o: „a) vonjšiu ochranu objektů Hrad a Lány, výkon bezp. opatření při oslavách, manifestacích a cestách, konají-li se za účasti prezidenta; b) vonjšiu ochranu budov ÚV KSC, budov ÚPV (Úradu Predsedníctva vlády – J. Š.), MNB, velvyslanectví SSSR a LDS (ľudovodemokratických štátov – J. Š.), střežení bydlíšť vládních a stranických činitelů a pod.; c) boj proti jakýmkoli skupinovým a hromadným akcím vnitřní reakce a d) ochranu týlu armády v případě mimořádných opatření.“²

Podľa priloženého zoznamu bolo na stráženie navrhnutých a schválených 179 objektov, z toho 47 zo Slovenska. Ako dôležité priemyselné objekty sa uvádzali podniky so zbrojnou výrobou v Kubrej, Bánovciach nad Bebravou, Považskej Bystrici, Dubnici nad Váhom a Martine a elektrárň v Krompachoch. Ďalej išlo o 36 železničných objektov a štyri rozhlasové vysieláče: Bratislava, Piešťany, Banská Bystrica a Horná Lehota.³

²Vojenský historický archív (ďalej VHA) Praha, f. MNO- GŠ/OS 1952, k. 276, sig. 27–5/1–168.

³Tamže.

Na základe uznesenia Politického sekretariátu ÚV KSČ spracovalo MNB plán výstavby vojsk, pre ktoré po prvýkrát oficiálne použilo názov Vnútorňa stráž (VS). Plán počítal s vytvorením tejto organizácie VS: veliteľstvo zboru (Praha), motomechanizovaný pluk (Praha), motomechanizovaný prápor (Bratislava), štyri pohotovostné úderné rotý (Plzeň, Brno, Vsetín, Košice), zvláštny prápor Hrad (Praha), desať samostatných práporov na stráženie priemyselných a železničných objektov, dve samostatné rotý na stráženie tzv. uzatvorených priestorov, škola dôstojníkov a poddôstojnícka škola.

Do navrhovanej organizačnej štruktúry motomechanizovaného práporu „Bratislava“ patrili tri pešie rotý, tanková rota, delostrelecká batéria, prieskumná čata, automobilová čata, spojovacia a ženijné družstvo. Prápor mal mať 500 osôb, z toho 55 dôstojníkov, 17 poddôstojníkov z povolania, 123 poddôstojníkov základnej služby a 305 príslušníkov mužstva. Organizáciu pohotovostnej údernej rotý „Košice“ tvorili tri pešie čaty, guľometná čata a čata obrnených automobilov. Spolu bolo pre rotu plánovaných 112 osôb, z toho 7 dôstojníkov, 6 poddôstojníkov z povolania, 24 poddôstojníkov základnej služby a 75 príslušníkov mužstva.⁴ Obidve jednotky mali byť určené na plnenie úloh v rámci tzv. štátnobezpečnostných opatrení.

Riadením prác smerujúcich k vytvoreniu Vnútornej stráže bola poverená Správa Pohraničnej stráže (SPS) pri MNB. Pri operačnom odbore SPS vznikol 8-členný prípravný štáb, ktorý začal činnosť 24. marca 1952. Okrem iného vykonával prieskum objektov navrhnutých na stráženie s cieľom ďalej upresniť požiadavky na organizáciu a počet osôb jednotiek Vnútornej stráže.

O vytvorení Vnútornej stráže bolo definitívne rozhodnuté na rokovaní Politického sekretariátu ÚV KSČ 28. marca 1952. Prijaté uznesenie, ktoré touto úlohou oficiálne poverilo ministerstvo národnej bezpečnosti, novo formulovalo aj základné poslanie VS: 1. strážiť a brániť dôležité objekty určené rozkazom ministra národnej bezpečnosti; 2. uskutočňovať vonkajšie stráženie a obranu určených pracovísk a táborov odsúdených osôb a zúčastňovať sa na prenasledovaní osôb, ktoré utiekli z výkonu trestu; 3. na rozkaz ministra národnej bezpečnosti prenasledovať – v spolupráci s inými zložkami ministerstva, ľudovými milíciami a jednotkami armády – nebezpečné skupiny alebo nebezpečných jednotlivcov a 4. spolupôsobiť pri likvidovaní kontrarevolučných akcií.⁵

Vnútorňa stráž bola zriadená de facto tajným rozkazom ministra národnej bezpečnosti č. 58 z 2. 5. 1952 a de iure uznesením vlády ČSR z 10. 6. 1952. Po veliteľskej stránke boli vojská Vnútornej stráže podriadené Hlavnej správe Pohraničnej a Vnútornej stráže (HS PVS) pri MNB, ktorá vznikla reorganizáciou doterajšej Správy Pohraničnej stráže. Prípravný štáb VS sa po doplnení o ďalších dôstojníkov z Pohraničnej stráže a armády dňom 15. 5. 1952 premenil na veliteľstvo zboru VS ako samostatnú vnútornú zložku HS PVS. Do funkcie veliteľa zboru bol 14. 7. 1952 ustanovený plk. Josef Koruna, bývalý pracovník MNO.

Vzhľadom na veľký počet objektov určených na stráženie – oproti pôvodnému návrhu sa zvýšil na 194 – ako aj na potreby zabezpečenia úloh štátnobezpečnostného charakteru, bola organizačná výstavba jednotiek Vnútornej stráže rozdelená do dvoch etáp. V prvej etape, ktorá mala byť skončená do 7. 3. 1953, sa počítalo s vytvorením zostavy jednotiek pre stráženie 103 objektov osobitnej dôležitosti (predovšetkým podnikov so zbrojnou výrobou) a s formovaním pohotovostných útvarov pre mimoriadne opatrenia. Druhá etapa bola plánovaná do februára 1954 a v jej priebehu malo byť zabezpečené stráženie zvyšných 91 priemyselných a iných objektov. S výstavbou osobitných jednotiek pre stráženie pracovísk a táborov odsúdených osôb sa zatiaľ nekalkulovalo.

Z hľadiska počtu osôb bolo pre prvú etapu budovania Vnútornej stráže plánovaných 1105 dôstojníkov, 558 poddôstojníkov z povolania a 9208 poddôstojníkov a vojakov základ-

⁴Archív Ministerstva vnútra (ďalej AMV) SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁵A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VPS, k. 2, inv. j. 90.

nej služby. Po skončení druhej etapy mal byť systematizovaný počet príslušníkov Vnútornej stráže spolu 12 087 osôb.⁶

Úlohy výstavby Vnútornej stráže sa v prvej etape ďalej členili do troch období: od 1. 5. do 1. 11. 1952 pripraviť veliteľské kádre, od 1. 11. 1952 do 1. 2. 1953 uskutočniť základný vojenský výcvik a od 1. 2. do 7. 2. 1953 zaujať dislokačnú zostavu a začať strážiť určené objekty.⁷

Základom veliteľského zboru Vnútornej stráže sa stalo 600 bývalých strážmajstrov ZNB, ktorí absolvovali šesťtýždňový kurz v Učilišti Pohraničnej a Vnútornej stráže v Olomouci. Kurz mal veliteľský, politický a tylový smer a jeho absolventi boli menovaní za dôstojníkov alebo poddôstojníkov z povolania. Prvých veliteľov Vnútornej stráže vyradili 12. októbra 1952.

V polovici mája 1952 nastúpilo k Vnútornej stráži 1020 povolancov, ktorí boli určení do funkcie poddôstojníkov a špecialistov základnej služby. Príprava poddôstojníkov prebiehala v poddôstojníckych školách pechoty v Malackách a Šaštíne, poddôstojníckej škole zbrojných špecialistov (strelcov z ťažkých guľometov a tankovej a delostreleckej techniky) pri výcvikovom pluku Učilišťa Pohraničnej a Vnútornej stráže v Prahe a v poddôstojníckej škole spojovacej v Litoňeviciach. Špecialisti, ako ženisti, strojnici a iné profesie, sa pripravovali v poddôstojníckych školách čs. armády. Výcvik v poddôstojníckych školách bol skončený 18. 10. 1952.⁸

V prvých mesiacoch existencie Vnútornej stráže mali jej príslušníci na rovnošatách označenie druhu vojska rovnaké ako príslušníci Pohraničnej stráže. Od októbra 1952 bolo pre nich zavedené označenie v tvare ozubeného kolesa s mečom a päťcipou hviezdou, symbol „bdělého zabezpečení výsledků práce a budovatelského úsilí lidu Československa při výstavbě socialismu, jakož i pevného svazku s dělnickou třídou.“⁹ Pre vojakov bez hodnosti bol súčasne zavedený názov úderník. Stupnica hodností poddôstojníkov základnej služby a dôstojníkov sa neodlišovala od Pohraničnej stráže a armády. Poddôstojníci z povolania však mali rovnaké hodnosti ako Verejná bezpečnosť: mladší seržant, seržant, starší seržant a staršina.

Začiatkom novembra 1952 nastúpilo k Vnútornej stráži ďalších 7753 povolancov.¹⁰ Po základnom výcviku z nich boli formované organické jednotky.

Ako prvý útvar Vnútornej stráže na Slovensku bola dňom 25. 1. 1953 zriadená 20. pohotovostná úderná rota v Košiciach (útvár 7649). Podľa plánovaných počtov mala mať 118 osôb, z toho 9 dôstojníkov, 4 poddôstojníkov z povolania a 105 poddôstojníkov a vojakov základnej služby.¹¹ Naplnenosť týchto počtov dosahovala takmer 90 percent. K 25. 5. 1953 bolo v jednotke spolu 107 osôb, z toho 8 dôstojníkov, 4 poddôstojníci z povolania a 95 poddôstojníkov a vojakov základnej služby.¹² Prvým veliteľom roty sa stal npor. Packa, od 21. 4. 1953 ho vo funkcii vystriedal npor. Jozef Bařha a od 25. 5. 1953 funkciu vykonával por. Otto Urbanský.

Dňom 1. 2. 1953 bol zriadený 5. motomechanizovaný prápor v Bratislave (útvár 5380). Jeho organizačnú štruktúru tvorili tri pešie rotý, každá mala tri pešie čaty a čatu ťažkých guľometov, ďalej tanková rota (10 tankov), protitanková batéria (4 protitankové kanóny), prieskumná čata, automobilová čata, spojovacia čata a ženijné družstvo. Z dopravnej techniky mal prápor k dispozícii 21 nákladných a 13 osobných automobilov.¹³ Do funkcie veliteľa práporu bol vymenovaný mjr. Michal Pavlo a za náčelníka štábu práporu por. Ján Motičák. Okrem trvalej pohotovosti na plnenie úloh štátnobezpečnostného charakteru útvár zabezpečoval aj stráženie muničných skladov ministerstva národnej bezpečnosti v Bratislave – Lamači.

⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁷KLÍMA, J.: c. d., s. 23.

⁸Tamže, s. 23 a 26.

⁹Tamže, s. 24.

¹⁰Tamže.

¹¹A MV SR Nitrianska Streda, f. 7649, k. 1, sp. taj. 1953, čj. 039/OS–14–53 a 0092-OS-53.

¹²Tamže.

¹³A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže.

K 2. 2. 1953 bol ďalej zriadený 18. prápor Vnútornej stráže (útvár 2427) s veliteľstvom v Dubnici nad Váhom. Jeho úlohou bolo strážiť továrne, ktoré vyrábali alebo sa podieľali na výrobe zbraní a vojenskej techniky. Prápor mal štyri strážne roty, 1. a 2. rota boli dislokované v Dubnici nad Váhom (jedna čata 1. roty v Kubrej), 3. rota v Považskej Bystrici a 4. rota v Martine (s jednou čatou v Považskej Bystrici).¹⁴ Veliteľom práporu bol škpt. Josef Páleník.

Začiatkom februára 1953 zaujal zostavu aj 4. železničný prápor Vnútornej stráže (útvár 2429), ktorý bol určený predovšetkým na ochranu dôležitých železničných objektov a úsekov. Veliteľstvo práporu sa nachádzalo v Prahe a jeho jednotky boli dislokované v Čechách i na Slovensku. Za veliteľa práporu bol vymenovaný npor. Kratochvíl, od mája 1953 túto funkciu vykonával por. Anton Kohl.

**Dislokácia jednotiek 4. železničného práporu
Vnútornej stráže k 21. 2. 1953¹⁵**

Jednotka	Dislokácia
1. rota 3. čata 4. čata	Praha – Vinohrady Praha – Ruzyň Mokropsy
2. rota 3. čata	Krasíkov Třebovice
3. rota 3. a 4. čata 5. čata	Žilina Strečno Mosty u Jablunkova
4. rota 3. čata 4. čata 5. čata	Kraľovany Turany Horná Lehota Spišský Štiavnik, Veľký Slavkov
5. rota 2. čata 3. čata 4. čata 5. čata	Ťahanovce Nižná Myšľa Trebejov Bujanov Prešov (neskôr prevzala ochranu nového rozhlasového vysielateľa Košice)
6. rota 3. čata	Čierna nad Tisou Streda nad Bodrogom

¹⁴A MV SR Nitrianska Streda, f. 2427, k. 1, Vojenská kronika 1. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

¹⁵A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

K 11. 9. 1953 bolo ministerstvo národnej bezpečnosti zlúčené s ministerstvom vnútra (MV) a Hlavná správa Pohraničnej a Vnútornej stráže prešla do podriadenosti námestníka ministra vnútra pre vojská. Krátko na to, 9. novembra, prijal Politický sekretariát ÚV KSČ uznesenie o reorganizácii vojsk Vnútornej stráže pre druhú etapu ich výstavby.

Podstatou reorganizačných zmien, ktoré boli schválené 18. januára 1954, bol prechod od existencie samostatných jednotiek k systému brigád ako „základných takticko-operačných zväzkov vojsk VS MV“.¹⁶ Reorganizácia zohľadňovala aj niektoré nové požiadavky jednotlivých rezortov na stráženie, respektíve na zrušenie ochrany ich objektov. Zoznam strážených objektov bol okrem iného rozšírený o Chemické závody J. Dimitrova a Slovnaft v Bratislave, Kovohuty v Žiari nad Hronom, Chemické závody v Novákoch a elektrárňu v Zemianskych Kostol'anoch. Nová zostava vojsk Vnútornej stráže počítala so strážením spolu 122 objektov zvláštnej dôležitosti.

Organizačná štruktúra Vnútornej stráže, ktorá vstúpila do platnosti od 10. 2. 1954, zahŕňala veliteľstvo zboru s podriadenými jednotkami, 3 brigády priemyselnej ochrany (pre české kraje, Moravu a Slovensko) s celkovým počtom 14 práporov, motomechanizovanú brigádu zloženú z troch motomechanizovaných práporov, jedného osobitného práporu a štyroch pohotovostných úderných rôt, ďalej samostatný prápor Hrad, prápor železničnej ochrany a poddôstojnícku školu vo Varnsdorfe. Prípravu veliteľských kádrov zabezpečovalo Učilište Pohraničnej a Vnútornej stráže v Olomouci, Vojenské politické učilište Pohraničnej a Vnútornej stráže v Kolodějoch u Prahy a dočasná škola dôstojníkov Vnútornej stráže vo Varnsdorfe (zriadená 15. 8. 1953). Plánované počty príslušníkov Vnútornej stráže boli stanovené na 14 584 osôb, z toho 1435 dôstojníkov, 1062 poddôstojníkov z povolania a 12 087 poddôstojníkov a vojakov základnej služby.¹⁷

V rámci reorganizácie bola 20. pohotovostná úderná rota v Košiciach prečíslovaná na 4. rotu a zaradená do podriadenosti veliteľstva 1. motomechanizovanej brigády v Prahe.¹⁸ Do organizácie tejto brigády bol začlenený aj motomechanizovaný prápor v Bratislave, ktorý bol súčasne prečíslovaný na 2. motomechanizovaný prápor. Dovtedajšieho veliteľa práporu mjr. Pavla vystriedal vo funkcii mjr. Michal Lazur.

Z veliteľstva 18. práporu v Dubnici nad Váhom bolo vytvorené veliteľstvo 8. brigády priemyselnej ochrany (útvár 2350, veliteľom zostal mjr. Josef Páleník), ktoré sa spolu s novovytvoreným veliteľstvom práporu premiestnilo do Ladiec. Základnú organizačnú štruktúru brigády tvorilo päť práporov, tri prápory boli dislokované na Slovensku a dva na severnej Morave. Podľa schválenej tabuľky mierových počtov mala mať brigáda 2899 osôb, z toho 279 dôstojníkov, 218 poddôstojníkov z povolania, 261 poddôstojníkov základnej služby a 2141 príslušníkov mužstva.¹⁹ (Pozri tab. na s. 53)

V apríli 1954 bolo z Prahy do Spišského Podhradia ďalej redislokované veliteľstvo 4. železničného práporu Vnútornej stráže, pričom existujúce celoštátne rozmiestnenie súčastí útvaru sa nezmenilo.²⁰ Krátko pred redislokáciou bol do funkcie veliteľa práporu namiesto por. Kohla vymenovaný por. Josef Císař a k veliteľstvu bol pridelený sovietsky poradca mjr. Nikišin.²¹

¹⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VS, k. 1, inv. j. 30.

¹⁷A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

¹⁸Návrh na reorganizáciu Vnútornej stráže, ktorý na základe uznesenia Politického sekretariátu ÚV KSČ spracoval v októbri 1953 ministerstvo vnútra, pôvodne predpokladal, že na Slovensku budú vytvorené dve pohotovostné úderné rotu. VHA Praha, f. MNO-GŠ/OMS 1953, k. 367, sig. 5-1/1-147.

¹⁹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VPS, k. 4, inv. j. 177.

²⁰Zoznam strážených železničných objektov na Slovensku v tomto čase zahŕňal mosty cez Váh pri Budatíne, Žiline, Strečne a Turanoch, tunely pri Strečne, Kral'ovanoch, Margecanoch, Ťahanovciach a tunel medzi železničnými stanicami Vydřík – Poprad, mosty cez Hornád pri Trebejove a Kostol'anoch, most cez Torysu medzi železničnými stanicami Nižná Myšľa – Krásna nad Hornádom a iné. VHA Praha, f. MNO-GŠ/OMS 1953, k. 367, sig. 5-1/1-147.

²¹A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

**Organizácia a dislokácia 8. brigády Vnútornej stráže
od 10. 2. 1954²²**

Jednotka	Dislokácia	Veliteľ
<u>1. prápor (útvár 8953)</u> 1. rota – 4 čaty 2. rota – 1. – 3. čata – 4. čata 3. rota – 3 čaty 4. rota – 1. – 3. čata – 4. čata	veliteľstvo Ladce Dubnica nad Váhom Dubnica nad Váhom Kubrá Považská Bystrica Martin Banská Bystrica	kpt. Alexander Gíra, ešte v r. 1954 funkciu prevzal npor. Miloslav Nytra
<u>2. prápor (útvár ?)</u> 1. rota – 3 čaty 2. rota – 3 čaty 3. rota – 4 čaty	veliteľstvo Vsetín Vsetín Vsetín Vsetín – Jablunka	npor. Eduard Salaš
<u>3. prápor (útvár 8649)</u> 1. rota – 4 čaty 2. rota – 4 čaty 3. rota – 3 čaty 4. rota – 2 čaty	veliteľstvo Ostrava Ostrava Ostrava Ostrava Karviná	?
<u>4. prápor (útvár 8020)</u> 1. rota – 3 čaty 2. rota – 1. a 2. čata – 3. čata 3. rota – 1. čata	veliteľstvo Bratislava Bratislava Bratislava Veľké Kostoľany Hodonín	kpt. Alois Olajec
<u>5. prápor (útvár 6118)</u> 1. rota – 3 čaty 2. rota – 2 čaty	veliteľstvo Žiar nad Hronom Žiar nad Hronom Nováky a Zemianske Kostoľany	npor. Jozef Duchoň, od 10. 1. 1955 npor. Gustáv Kincel

Napriek pôvodným predstavám a plánom sa proces výstavby Vnútornej stráže v roku 1954 neskončil. Dňom 1. 7. 1954 sa z Hlavnej správy Pohraničnej a Vnútornej stráže vyčlenila samostatná Správa Vnútornej stráže a koncom roka sa uskutočnila nová rozsiahla reorganizácia tejto zložky. Okrem iného vychádzala z rozhodnutia o začatí stráženia „strategicky dôležitých“ uránových baní v okolí Jáchymova a Příbrami, ale tiež z pokračujúceho prehodnocovania požiadaviek na zabezpečenie ochrany priemyselných a železničných objektov. Vytváranie novej organizačnej štruktúry a dislokačnej zostavy Vnútornej stráže na jeseň 1954 bolo neskôr označované ako tretia etapa stráženia.

Nová organizácia Vnútornej stráže bola nariadená tajným rozkazom ministra vnútra č. 189 z 1. 10. 1954. Pozostávala z troch brigád priemyselnej ochrany (2. brigáda – Čechy, 17. brigáda – Morava a 8. brigáda – Slovensko), 1. motomechanizovanej brigády (veliteľstvo Praha),

²²A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 1. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

novovytvorenej 6. brigády (Jáchymov), 14. osobitného práporu (Praha) a poddôstojníckej školy Varnsdorf.²³ Nová zostava jednotiek mala byť zaujatá v čase od 1. 11. 1954 do 1. 2. 1955.²⁴

V rámci reorganizačných a redislokačných zmien, ktoré sa uskutočnili do konca roka 1954, bol 4. železničný prápor Vnútornej stráže s veliteľstvom v Spišskom Podhradí prečíslovaný na 6. železničný prápor a viaceré jeho súčasti (3. a 4. čata 1. roty, 2. rota, 3. a 4. čata 4. roty, 2., 3. a 5. čata 5. roty a 6. rota) boli zrušené.²⁵ Čiastková reorganizácia 4. pohotovostnej údernej roty v Košiciach bola spojená s vymenovaním nového veliteľa jednotky, od 15. októbra 1954 sa ním stal npor. Jan Mišun.²⁶ K zásadným zmenám v organizačnej štruktúre Vnútornej stráže na Slovensku potom došlo v januári 1955. Dňom 31. januára bol v 8. brigáde, ktorej veliteľstvo sa premiestnilo do Žiliny, zrušený 3. a 5. prápor (Ostrava a Žiar nad Hronom) a 2. prápor (Všetín) prešiel do podriadenosti veliteľstva 17. brigády. Obidve roty zrušeného 5. práporu boli pričlenené do organizácie 4. práporu v Bratislave, ktorý bol súčasne prečíslovaný na 2. prápor. Do organizácie 8. brigády bol ako jej 3. prápor začlenený aj doterajší samostatný 6. železničný prápor. Jeho novým veliteľom sa stal npor. Karel Svoboda.

Organizácia a dislokácia 8. brigády Vnútornej stráže od 1. 2. 1955²⁷

Jednotka	Dislokácia
veliteľstvo brigády (útvar 2350)	Žilina
<u>1. prápor (útvar 8953)</u>	veliteľstvo Ladce
1. rota	Dubnica nad Váhom
2. rota	Dubnica nad Váhom
jedna čata	Kubrá
3. rota	Považská Bystrica
4. rota	Martin
<u>2. prápor (útvar 8028)</u>	veliteľstvo Bratislava
1. rota	Bratislava
2. rota	Bratislava
3. rota	Moravský Sv. Ján*
4. rota	Žiar nad Hronom a Veľké Kostoľany
5. rota	Nováky
<u>3. prápor (útvar 8827)</u>	veliteľstvo Spišské Podhradie
1. rota	Strečno
jedna čata	Mosty u Jablunkova
jedna čata	Kraľovany
2. rota	Bujanov, neskôr Ružín
jedna čata	Ťahanovce, Rolová
samostatná čata	Spišský Štiavnik

*) Strážnym objektom boli muničné sklady ministerstva vnútra, ktoré sem premiestnili z Lamača. Ich ochranu prevzal útvar od 2. motomechanizovaného práporu.

²³HOLUB, O.: c. d., príloha č. XIV.

²⁴A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

²⁵A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

²⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 7649, k. 1, sp. taj. 1954, čj. 0208.

²⁷A MV SR Nitrianska Streda, f. 2350, k. 4, sp. taj. 1955, čj. 31/1/1, 1/1/4, 100/1/244 a k. 7, sp. taj. 1959, ev. č. 6.

V rámci 2. motomechanizovaného práporu v Bratislave bola v tomto čase jeho 3. rota premiestnená, ako trvalo odlúčená jednotka, do Ostravy. Z automobilovej čaty práporu bola vytvorená automobilová rota.²⁸

Reorganizačné zmeny Vnútornej stráže pokračovali aj v nasledujúcich mesiacoch. Boli ovplyvnené najmä uznesením Politického byra ÚV KSČ zo 17. januára a uznesením vlády ČSR z 27. augusta 1955 o znížení plánovaných i skutočných počtov Vnútornej stráže a s tým nevyhnutne spojeného ďalšieho prehodnocovania možností stráženia doterajších a novo navrhovaných objektov zvláštnej dôležitosti. V čase od 1. 6. do 31. 12. 1955 bolo vypustených zo stráženia 40 objektov a do stráženia boli prevzaté dva nové objekty.²⁹

V súvislosti s týmito požiadavkami bola zrušená okrem iných ochrana objektov v Bratislave a 2. prápor 8. brigády sa počiatkom septembra 1955 premiestnil do obce Strážske, kde prevzal stráženie továrne Chemko. Ochrana objektu v Moravskom Sv. Jáne odovzdal opäť do pôsobnosti 2. motomechanizovaného práporu.³⁰ Koncom septembra bola potom z organizácie 2. práporu 8. brigády vyčlenená 3. a 5. rota, ktoré prešli do podriadenosti veliteľa 1. práporu v Ladkoch.³¹ Na základe nariadenia veliteľa 8. brigády – od 12. 10. 1955 bol výkonom funkcie dočasne poverený npor. Ctibor Turian – v novembri prevzal 1. prápor aj stráženie 2. delostreleckej základne ministerstva vnútra v Laskári pri Novákoch. Strážnu službu tu zabezpečovala spočiatku samostatná čata 5. roty, po rozhodnutí o zrušení stráženia továrne Kovohuty Hron v Žiari nad Hronom od 15. decembra, sa do Laskára premiestnila celá 5. rota.³²

Rokom 1955 sa skončilo obdobie rozsiahlych organizačných a dislokačných zmien Vnútornej stráže a vývoj jej organizačnej štruktúry sa výrazne stabilizoval. Podľa materiálov Správy Vnútornej stráže bol nasledujúci časový úsek až do roku 1962 označovaný ako štvrtá etapa stráženia.³³

Organizačná štruktúra Vnútornej stráže pre túto etapu bola schválená 1. januára 1956. Zahŕňala Správu VS s podriadenými jednotkami, 3 brigády priemyselnej a železničnej ochrany, 1. motomechanizovanú brigádu, samostatný prápor Hrad, poddôstojnícku školu vo Varnsdorfe a poddôstojnícku školu automobilovú v Brne. Plánované počty Vnútornej stráže boli stanovené na 10 053 osôb, z toho 1208 dôstojníkov, 446 poddôstojníkov z povolania a 8399 poddôstojníkov a vojakov základnej služby.³⁴

V podstate jedinou dôležitejšiu organizačnú zmenu, ktorá sa v roku 1956 uskutočnila v jednotkách Vnútornej stráže na Slovensku, predstavovalo vytvorenie veliteľskej roty 2. motomechanizovaného práporu v Bratislave dňa 1. októbra. Boli do nej začlenené doterajšie samostatné zabezpečovacie jednotky útvaru, t. j. automobilová čata (vytvorená z automobilovej roty), spojovacia čata a prieskumná čata. Prápor mal v tomto čase plánovaných 556 osôb, z toho 60 dôstojníkov, 28 poddôstojníkov z povolania, 79 poddôstojníkov a 389 vojakov základnej služby.³⁵

Pomerne veľký bol v roku 1956 počet personálnych zmien vo veliteľských funkciách. Do funkcie veliteľa 2. práporu 8. brigády bol 23. januára ustanovený npor. Július Durandzia, ktorého už 11. júla vystriedal npor. Ján Rybanský. Vo februári prevzal funkciu veliteľa 8. brigády opäť mjr. Josef Páleník, ktorý sa vrátil z krátkodobého kurzu v ZSSR a npor. Ctibor Turian sa stal od 3. októbra novým veliteľom 2. motomechanizovaného práporu v Bratislave. Doterajšieho veliteľa 20. pohotovostnej údernej roty v Košiciach por. Pavla

²⁸A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže

²⁹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1. VHA Praha, f. MNO-GŠ/OMS 1955, k. 607, sig. 5-1/1-65.

³⁰A MV SR čj. Nitrianska Streda, f. 2350, k. 4, sp. taj. 1955, č. j. 09192-DS/55

³¹Tamže, čj. 100/1/264

³²Tamže, čj. 00909-14-OS/55, čj. 64/1/177, čj. 64/1/184 a čj. 08379

³³A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

³⁴Tamže.

³⁵A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže a f. 5380, k. 4, sp. taj. 1956, čj. 02216/DS/56.

Počty osôb 8. brigády Vnútornej stráže k 1. 1. 1957³⁶

Súčasť	Dôstojníci		Poddôst. z povolania		Poddôst. zákl. sl.		Mužstvo		Spolu	
	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.
Štáb a veliteľ. rota	52	48	10	8	13	7	77	81	152	144
1. prápor	40	38	19	20	43	26	368	316	470	400
2. prápor	43	36	17	10	40	26	279	198	379	270
3. prápor	39	36	19	17	38	24	326	286	422	363
Spolu	174	158	65	55	134	83	1050	881	1423	1177

Starého (funkciu vykonával od októbra 1955) vystriedal 20. februára npor. Otto Urbanský a 25. septembra bol za nového veliteľa tejto jednotky vymenovaný npor. Ondrej Mališ.

Od 1. 5. 1958 boli plánované počty Vnútornej stráže zvýšené na 10 372 osôb, z toho 1126 dôstojníkov, 423 poddôstojníkov z povolania a 8823 vojakov základnej služby. Súčasne bola čiastočne upravená organizačná štruktúra tejto zložky. Doplnila ju samostatná poddôstojnícka škola psovodov v Grabštejne (do tohto času bola súčasťou poddôstojníckej školy vo Varnsdorfe), vzniklo niekoľko nových strážnych jednotiek v Čechách a 20. pohotovostná úderná rota v Košiciach (od 3. 9. 1957 bol jej veliteľom opäť npor. Otto Urbanský a vo februári 1958 prevzal funkciu veliteľa roty por. Jozef Patrik) bola vyňatá z veliteľskej podriadenosti 1. motomechanizovanej brigády a organizačne pričlenená k 8. brigáde.³⁷ (Pozri tab. na s. 57)

V apríli 1958 schválil minister vnútra požiadavku ministerstva paliv a energetiky na stráženie a ochranu budovaných objektov jadrovej elektrárne v Jaslovských Bohuniciach. Predpokladalo sa, že stráženie bude zabezpečené samostatnou rotou Vnútornej stráže dislokovanou v Tmave.³⁸ Neskôr bolo rozhodnuté premiestniť do Tmavy aj 2. motomechanizovaný prápor z Bratislavy. K redislokácii došlo v auguste 1958, keď bola organizačná štruktúra útvaru súčasne rozšírená o mínometnú rotu (6 ks mínometov) a – v rámci protitankovej batérie – o čatu tarasnic.

V súvislosti s premiestnením 2. motomechanizovaného práporu bolo zrušené stráženie muničného skladu Vnútornej stráže na Železnej studničke pri Bratislave (strážiť sa začalo roku

³⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VS, k. 1, inv. j. 22.

³⁷A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

Medzi organizačné zmeny patrilo aj zlúčenie obidvoch učilíšť Pohraničnej a Vnútornej stráže a premiestnenie nového VU PVS do Bruntálu. V rámci učilíšta bol ďalej zriadený Zdokonaľovací kurz pre veliteľov práporov PS a VS, Kurz pre veliteľov rôt PS a VS a Škola pre dôstojníkov v zálohe. Pripravu veliteľských kádrov zabezpečovala aj Vyššia škola dôstojníkov VS v Žiline a v Nitre bol zriadený Zdokonaľovací kurz veliteľov úderných rôt. Poddôstojnícke školy na prípravu špecialistov sa zlúčili do poddôstojníckej školy technickej v Litoměřiciach.

³⁸A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/Rôzne, k. 1, inv. j. 13.

1957 po presťahovaní skladov z Moravského Jána) a prápor prevzal ochranu muničných skladov ministerstva vnútra v Trnave.³⁹

Organizačné a dislokačné zmeny v jednotkách Vnútornej stráže na Slovensku pokračovali aj v roku 1959. V apríli bola odlúčená 3. rota 2. motomechanizovaného práporu premiestnená z Ostravy–Kunčíc do Fulneku a organizačnú štruktúru práporu v Trnave doplnila novozriadená chemická čata.⁴⁰ Súčasne došlo opäť k rozsiahlej výmene osôb vo velení útvarov 8. brigády. Funkciu veliteľa 20. pohotovostnej údernej roty prevzal 24. augusta npor. Ján Uhrín, 11. októbra sa novým veliteľom 1. práporu stal npor. Jan Rychnovský, 12. októbra bol do funkcie veliteľa 2. práporu ustanovený kpt. Augustín Gálus a 24. októbra prevzal funkciu veliteľa 3. práporu kpt. Karol Vydarený (prakticky ju vykonával už od októbra 1957).

Počty osôb 8. brigády Vnútornej stráže k 31. 1. 1959⁴¹

Súčasť	Dôstojníci		Poddôst. z povolania		Poddôst. zákl. sl.		Mužstvo		Spolu	
	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.	Plán.	Skut.
Štáb a veliteľ. Rota	51	45	9	9	15	3	97	78	172	135
1. prápor	40	32	18	17	45	4	402	451	505	504
2. prápor	46	32	18	16	49	3	354	363	467	415
3. prápor	38	34	19	20	37	2	328	358	422	414
PÚR	8	7	3	2	14	--	112	113	137	122
Spolu	183	151	67	64	160	12	1293	1363	1703	1590

Koncom roka 1959 schválil minister vnútra ďalšie požiadavky hospodárskych rezortov na stráženie alebo obnovenie stráženia niektorých objektov. Na Slovensku išlo o sklady PHM Benzina Pozdišovce a bratislavský Slovnaft. Ochrana skladov v Pozdišovciach 1. apríla 1960 prevzal 2. prápor 8. brigády⁴² a pre stráženie objektov Slovnaftu boli v 1. prápore tejto brigády postavené dve nové rotý – 5. a 6. rota. Dislokované boli vo Vlčom hrdle v Bratislave a strážit' začali od 9. 6. 1960.⁴³ Na jeseň 1960 sa čiastkové organizačné zmeny uskutočnili aj v 3. prápore 8. brigády. Dňom 1. novembra bola 3. čata 1. roty v Mostoch u Jablunkova organizačne pričlenená k 1. práporu 17. brigády Vnútornej stráže.

³⁹A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže

⁴⁰A MV SR Nitrianska Streda, f. 2350, k. 4, sp. taj. 1958, čj. 018352.

⁴¹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VS, k. 2, inv. j. 55.

⁴²A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/Rôzne, k. 1, inv. j. 9.

⁴³A MV SR Nitrianska Streda, f. 2427, k. 1, Vojenská kronika 1. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

a z odlúčených čiat 1. a 2. roty v Kral'ovanoch a Ťahanovciach vznikli samostatné čaty.⁴⁴ V tom istom čase bol do organizačnej štruktúry 8. brigády začlenený novo utvorený pohotovostný oddiel Krajskej správy ministerstva vnútra v Banskej Bystrici.

S opätovným rozširovaním počtu strážených objektov bola nevyhnutne spojená otázka potrebného navýšenia počtov Vnútornej stráže. Ich úpravu však vyžadovala aj realizácia zákona č. 76 z 19. 12. 1959 o niektorých služobných pomeroch vojakov z povolania, ktorým sa okrem iného rušila skupina poddôstojníkov z povolania a zriadil sa zbor práporčikov. Vykonávacie smernice ministerstva vnútra o prevode osôb z jednej skupiny do druhej⁴⁵ nadobudli účinnosť od 1. 5. 1960. K tomu istému dátumu vstúpili do platnosti aj nové plánované počty Vnútornej stráže. Zahŕňali spolu 10 788 osôb, z toho 1172 dôstojníkov, 426 práporčikov a 9190 príslušníkov základnej služby.⁴⁶

Ale už k 1. 10. 1961 došlo k novej úprave plánovaných počtov osôb. Dôvodom bolo nahradenie časti dôstojníckych funkcií práporčickými, vytvorenie školskej výcvikovej roty pri poddôstojníckej škole vo Varnsdorfe a príprava niektorých organizačných zmien v jednotkách. Pre Vnútornú stráž bolo novo plánovaných 10 896 osôb, z toho 1071 dôstojníkov, 524 práporčikov a 9301 poddôstojníkov a vojakov základnej služby.⁴⁷

V rámci spomenutých organizačných zmien uskutočnených k 1. 11. 1961 sa čiastočne zmenila aj organizačná štruktúra 1. práporu 8. brigády. Novú organizáciu tvorilo osem rôt, ktoré boli dislokované takto: 1., 2. a 3. rota v Dubnici nad Váhom (strážený objekt – Adamovské strojárne), 4. rota v Laskári (delostrelecká základňa ministerstva vnútra), 5. rota vo Veľkých Kral'ovanoch (vysielač), 6. rota v Bratislave (čerpacia stanica Slovnaftu), 7. rota v Bratislave (objekty závodu Slovnaft) a 8. rota v Bratislave (sklady CHZJD vo Veľkej Mači).⁴⁸

Od počiatku roka 1962 sa ministerstvo vnútra v súčinnosti s ostatnými rezortmi intenzívne zaoberalo otázkami výrazného obmedzenia počtu strážených objektov, zníženia ekonomických nákladov na Vnútornú stráž a zefektívnenia jej činnosti. Výsledkom bolo rozhodnutie ukončení strážených všetkých železničných a viacerých priemyselných objektov a o pomerne rozsiahlej reorganizácii Vnútornej stráže spojenej s redukciami jej plánovaných počtov o vyše 1000 osôb. Reorganizácia – označovaná ako počiatok piatej etapy strážených objektov – mala byť skončená do 1. 10. 1962, keď vstúpili do platnosti aj nové organizačné tabuľky Vnútornej stráže. Zahŕňali spolu 9877 osôb, z toho 966 dôstojníkov, 486 práporčikov a 8425 príslušníkov základnej služby.⁴⁹

K uvedenému dátumu bolo na základe tajného rozkazu ministra vnútra č. 23 a nariadenia Správy Vnútornej stráže č. 0038 zrušené veliteľstvo 1. motomechanizovanej brigády v Prahe s väčšinou podriadených jednotiek, vrátane 2. motomechanizovaného práporu v Trnave (od 29. 9. 1960 bol veliteľom práporu kpt. Jozef Kmeťko a od 14. 7. 1962 mjr. Jaroslav Michna). Ďalej bolo zrušené veliteľstvo 8. brigády v Žiline spolu s 1. práporom v Ladcoch a 3. práporom v Spišskom Podhradí (do funkcie veliteľa 3. práporu bol 1. 11. 1961 vymenovaný kpt. Ján Šteťiar).⁵⁰ Zo zrušených jednotiek bol sformovaný 14. pluk Vnútornej stráže v Trnave (útvár 8953, krycie číslo prevzal od 1. práporu 8. brigády), ktorý zabezpečoval stráženie objektov v Dubnici nad Váhom, Bratislave, Laskári a vo Veľkých Kostoľanoch. Do organizačnej štruktúry pluku patrila aj zabezpečovacia rota (bývalý pohotovostný oddiel) Krajskej správy minister-

⁴⁴A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

⁴⁵Bližšie HOLUB, O.: c. d., s. 225-226.

⁴⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁴⁷Tamže.

⁴⁸A MV SR Nitrianska Streda, f. 2427, k. 1, Vojenská kronika 1. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

⁴⁹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁵⁰Strážené železničné objekty sa postupne odovzdávali orgánom ČSD: 20. 8. 1962 bol odovzdaný objekt Strečno, 19. 9. objekt Kral'ovany, 22. 9. objekt v Ťahanovciach, 24. 9. objekt v Spišskom Štiavniku a 25. 9. komplex Ružinovských tunelov. A MV SR Nitrianska Streda, f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

stva vnútra v Banskej Bystrici.⁵¹ Za veliteľa 14. pluku Vnútornej stráže bol vymenovaný doterajší veliteľ 8. brigády plk. Josef Páleník.

Zostávajúci 2. prápor zrušenej 8. brigády v Strážskom bol reorganizovaný a prečíslovaný na 1. samostatný prápor (útvár 8028) v priamej podriadenosti Správy Vnútornej stráže. Jeho organizáciu tvorilo veliteľstvo, veliteľská rota a štyri strážne rotý: 1., 2. a 3. rota v Strážskom a 4. rota v Pozdišovciach. Ako 5. rota bola k práporu pričlenená zabezpečovacia rota Krajskej správy ministerstva vnútra v Košiciach, ktorá vznikla z 20. pohotovostnej údernej rotý (veliteľom rotý bol od 14. 3. 1960 kpt. Michal Straňák). Mala krycie označenie útvár 7649 a dislokovaná bola v Spišskom Podhradí.⁵²

1. samostatný prápor mal za úlohu „střežit a bránit objekty zvláštní důležitosti ve Východoslovenském kraji, spolupůsobit s ostatními složkami Ministerstva vnitra i ČSLA při udržování vnitřní bezpečnosti v uvedeném kraji“.⁵³ Veliteľom práporu zostal mjr. Jozef Kmetko.

Nová organizácia Vnútornej stráže sa ďalej postupne upresňovala. Dňom 1. 4. 1963 bola najskôr zrušená 3. rota 1. samostatného práporu v Strážskom⁵⁴ a k 1. 12. 1963 sa tento útvár celkovo reorganizoval. Súviselo to predovšetkým s rozšírením jeho úloh o stráženie prekladiskového priestoru v Čiernej nad Tisou, ktoré do tohto času zabezpečovala strážna jednotka čs. armády. Novú organizačnú štruktúru práporu tvorilo veliteľstvo, veliteľská rota a objektová rota v Strážskom, 1. strážna rota v Pozdišovciach, 2. strážna rota v Čiernej nad Tisou (dislokovaná v obci Biel) a zabezpečovacia rota Krajskej správy ministerstva vnútra v Košiciach (dislokovaná naďalej v Spišskom Podhradí, neskôr sa premiestnila do Košíc).

Pre prápor bolo plánovaných 527 osôb, z toho 50 dôstojníkov, 23 práporčíkov a 454 príslušníkov základnej služby. Skutočný počet k 2. 12. 1963 bol 520 osôb, z toho 50 dôstojníkov, 23 práporčíkov a 447 poddôstojníkov a vojakov základnej služby. Vo výzbroji mal prápor 85 pištolí, 405 samopalov, 59 ľahkých a 9 ťažkých guľometov, 9 pancieroviek a 2 tarasnice. Z dopravnej techniky to bolo 7 motocyklov, 3 osobné automobily, 11 terénnych osobných automobilov, 27 nákladných automobilov a 13 špeciálnych nákladných automobilov.⁵⁵

V rokoch 1963–1964 (presné datovanie sa nepodarilo zistiť) bol reorganizovaný aj 14. pluk v Trnave, a to na 14. samostatný prápor (krycie číslo útvaru zostalo zachované) s touto organizačnou štruktúrou:⁵⁶

Súčasť	Dislokácia	Počet osôb k 1. 1. 1966	
		Plán.	Skut.
Veliteľstvo a veliteľská rota	Trnava	184	193
1. objektová rota	Dubnica nad Váhom	242	243
2. objektová rota	Bratislava	158	148
3. samostatná strážna čata	Veľké Kosťany	36	37
4. samostatná strážna čata	Laskár	41	40
zabezpečovacia rota KS MV Banská Bystrica	Banská Bystrica	67	67

⁵¹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VS, k. 3, inv. j. 107.

⁵²A MV SR Nitrianska Streda, f. 8028, k. 1, sp. taj. 1962, čj. VS-02094.

⁵³Tamže.

⁵⁴A MV SR Nitrianska Streda, f. 8028, sp. taj. 1963, čj. VS-06071/13.

⁵⁵Tamže, čj. 06602/63 a čj. 06620/63.

⁵⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/Rôzne, k. 1, inv. j. 57

Zásadný význam pre ďalší vývoj, respektíve pre samotnú ďalšiu existenciu vojsk Vnútornej stráže malo rozhodnutie najvyšších politických orgánov z konca roka 1965 o vytvorení jednotných čs. ozbrojených síl. Bolo realizované rozkazom prezidenta republiky z 5. 11. 1965.

Rozkaz predovšetkým zdôrazňoval, že „Vybudování socialistické společnosti, změny ve třídní struktuře společnosti a upevňování vnitřní bezpečnosti státu, spolu se změnami v činnosti nepřátelských rozvědek, umožňují v současné době nově vymezit úlohu a postavení Pohraniční a Vnitřní stráže... umožňují provést úpravy v systému ochrany státní hranice Pohraniční stráží a další podstatné snížení vojskové ochrany objektů zvláštní důležitosti.“ Vzhľadom na to a pre zabezpečenie „maximální efektivity při využívání sil a prostředků vynakládaných na zajištění obrany a vnitřní bezpečnosti země“ rozkaz nariad'oval: „Vyčlenit Pohraniční a Vnitřní stráž z Ministerstva vnitra a podřídít jí dnem 1. 1. 1966 Ministerstvu národní obrany.“⁵⁷

V rámci opatrení súvisiacich so splnením tejto úlohy sa ministrom oboch uvedených rezortov ďalej okrem iného ukladalo: „Do 1. 7. 1966 zrušit Vnitřní stráž jako složku ozbrojených sil. Jednotky, které budou nadále zajišťovat ochranu objektů zvláštní důležitosti podřídít příslušným vojenským orgánům.“⁵⁸ Z existujúcej organizačnej štruktúry Vnútornej stráže mal byť ponechaný v podriadenosti ministerstva vnútra len samostatný strážny prápor Hrad a pričlenené zabezpečovacie jednotky krajských správ a centrály MV.

Preberanie Pohraničnej a Vnútornej stráže do podriadenosti ministerstva národnej obrany zabezpečovala komisia pod vedením zástupcu náčelníka generálneho štábu v čase od 15. novembra do 31. decembra 1965. Proces likvidácie vojska Vnútornej stráže sa potom začal 1. apríla a skončil k 30. septembru 1966. V tomto čase zaujalo zostavu pre stráženie objektov zvláštnej dôležitosti (OZD) aj 25 strážnych jednotiek v sile čaty a roty, ktoré boli zaradené do podriadenosti krajských vojenských správ (KVS).

Na Slovensku bol dňom 15. mája zrušený 1. samostatný prápor v Strážskom a dňom 30. júna 1966 aj 14. samostatný prápor v Trnave.⁵⁹ Na základe ich doterajších organizačných prvkov vzniklo šesť strážnych jednotiek na ochranu OZD⁶⁰.

Dislokácia	Jednotka	Podriadenosť
Veľké Kostolány	samostatná strážna čata	KVS Bratislava
Dubnica nad Váhom	strážna rota	KVS Banská Bystrica
Laskár	samostatná strážna čata	KVS Banská Bystrica
Pozdišovce	strážna rota	KVS Košice
Strážske	strážna rota	KVS Košice
Čierna nad Tisou	strážna rota	KVS Košice

Zabezpečovacie roty v Banskej Bystrici a Košiciach, ako aj zabezpečovaciu rotu v Bratislave⁶¹ prevzali do svojej veliteľskej pôsobnosti príslušné krajské správy ministerstva vnútra.

⁵⁷VHA Praha, f. MNO-GŠ/OMS 1965, sig. 1-10/5.

⁵⁸Tamže.

⁵⁹A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 2.

⁶⁰Tamže.

⁶¹Zabezpečovacia rota Krajskej správy ministerstva vnútra v Bratislave bola vytvorená v roku 1964. Po veliteľskej stránke patrila do pôsobnosti veliteľstva 11. brigády Pohraničnej stráže. Veliteľom roty bol kpt. Miroslav Čuřík. A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VPS, k. 11, inv. j. 550.

ČINNOSŤ, VÝCVIK A VÝZBROJ VOJSK VNÚTORNEJ STRÁŽE NA SLOVENSKU

Činnosť vojsk Vnútornej stráže sa podľa charakteru úloh členila na stráženie, t.j. ochranu objektov zvláštnej dôležitosti a na operatívno-bojovú činnosť v rámci tzv. štátnobezpečnostných opatrení.

Systém ochrany objektov bol postavený na zásade obvodového stráženia s dodržaním styku medzi jednotlivými strážnymi. Išlo o sieť strážnych stanovišť umiestnených po obvode objektov, v niektorých prípadoch aj medzi hlavnými pracoviskami v objekte (tzv. zmiešané stráženie). Pevné (stacionárne) stanovištia boli väčšinou na strážnych vežiach – vysokých, vybavených svetlometmi, alebo na nízkyh – a pohyblivé stanovištia pozdĺž oplotenia. Pri železničných objektoch boli postavené strážne prístrešky a drôtené zátarasy. Okolo i vnútri OZD boli vymedzené zakázané pásma.

Od roku 1956 sa od finančne nákladných strážnych zariadení (rozhodujúca časť nákladov bola čerpaná z investičných úloh a plánov materiálno-technického rozvoja závodov a rezortných ministerstiev) začalo postupne upúšťať. V roku 1960 boli strážne veže a iné viditeľné strážne zariadenia dokonca odstránené. Už v nasledujúcom roku však dôraz na ženíjno-technické zabezpečenie OZD opäť zosilnel. Boli obnovované nízke strážne veže, strážne výstupky a drôtené zátarasy a začali sa budovať slaboprúdové nástražné zariadenia rôznych typov.

Výkon strážnej služby bol spočiatku organizovaný väčšinou v dvoch smenách, ktoré sa striedali po 24 hodinách. Do jednej smeny boli určované organické družstvá (veliteľ družstva, strelec z ľahkého guľometu, nabíjač a 5–7 úderníkov) alebo čaty (3–4 družstvá). Koncom 50. rokov sa začala presadzovať koncepcia trojsmenného stráženia, ktorá bola spojená s redukciou počtu denných stanovišť a väčším využívaním strážnych pov. Pozornosť sa venovala aj zdokonaleniu systému spojenia a signalizácie medzi strážnym stanovišťom a strážnicou. Doterajší spôsob jednostrannej signalizácie, t.j. zo stanovišťa na strážnicu (používali sa zvončeky a hotelové tablá) nahrádzala obojstranná signalizácia (signalizačné ústredne).

Konkrétnym výsledkom stráženia OZD na Slovensku bolo vyše 150 zadržaných osôb. Išlo väčšinou o zamestnancov objektov, ktorí nedodrжали stanovený režim vstupu alebo narušili zakázané pásmo. Asi 20 percent zadržaných tvorili osoby pristihnuté pri pokusoch o fotografovanie objektov a strážnych stanovišť, o krádež materiálu a pod.⁶²

Pre operatívno-bojovú činnosť boli v prvých rokoch existencie Vnútornej stráže vyčlenené len motomechanizované a pohotovostné jednotky. Postupne sa však do nej začali zapájať aj jednotky určené predovšetkým na ochranu OZD.

K prvému „operatívne“ nasadeniu jednotiek Vnútornej stráže dislokovaných na Slovensku došlo už v polovici roka 1953. Dňa 1. júna bola z 5. motomechanizovaného práporu v Bratislave vyčlenená na základe rozkazu veliteľa zboru skupina 48 osôb (z toho 3 dôstojníci) pre výpomoc 2. motomechanizovanému práporu VS v Brne v súvislosti so zabezpečovaním „pokojného“ priebehu peňažnej reformy. V Brne sa rozdelila na dve podskupiny – prvá dostala za úlohu strážiť vysielač v Olomouci a druhá vysielač a poštu v Jihlave. Jadro 5. motomechanizovaného práporu v počte 200 osôb dostal k dispozícii veliteľ Krajskej správy Štátnej bezpečnosti v Bratislave. Na základe jeho nariadenia zostalo v Bratislave ponechaných 100 osôb a štyri skupiny po 25 mužoch boli odoslané do okresov Trenčín, Myjava, Trnava a Malacky. Akcia sa skončila 6. júna.⁶³

⁶²Tamže, inv. j. 1.

⁶³A MV SR Nitrianska Streda, f. 5380, k. 4, sp. taj. 1953–1958, sig. 1/1/2.

K rozsiahlemu nasadeniu jednotiek 5. motomechanizovaného práporu potom došlo od augusta do októbra 1953 v rámci akcie „Východ“ na východnom Slovensku. Akcia bola zameraná na potlačenie nepokojov, ktoré vznikali v súvislosti s kritickým stavom tamajších JRD.

Od 1. augusta sa prápor nachádzal vo Vojenskom výcvikovom priestore Lešť, kde vykonával bojové streľby. Dňa 11. augusta bola v prápore vyhlásená bojová pohotovosť a útvár sa presunul do Prešova. Do akcie bolo nasadených 311 príslušníkov práporu, z toho 34 dôstojníkov, 16 poddôstojníkov z povolania a 261 poddôstojníkov a vojakov základnej služby. Zo zbraní a bojovej techniky mal prápor k dispozícii 48 pištolí, 142 pušiek, 117 samopalov, 18 ľahkých a 8 ťažkých guľometov, 4 protitankové kanóny a 8 tankov. Pre každú zbraň bol pridelený jeden palebný priemer streliva. Z dopravnej techniky mal prápor 16 nákladných automobilov RN, 6 osobných automobilov Tudor, 5 motocyklov, štábný autobus a sanitku.⁶⁴

V Prešove boli z príslušníkov 5. motomechanizovaného práporu vytvorené štyri samostatné skupiny, každá s počtom 1 + 43 osôb, ktoré dostali k dispozícii okresné štáby ŠtB v Prešove, Vranove, Sabinove a Medzilaborciach. Zo zvyšku bola vytvorená záloha veliteľ'a práporu. Od 12. 8. do 20. 10., keď sa skupiny opäť sústredili v Prešove, uskutočnili 74 zásahov v 36 obciach východného Slovenska. Ich cieľom bolo „poskytovať ochranu orgánom ŠtB-ZNB a ľudovej správy a svojou prítomnosťou zamedzovať rozkrádaniu družstevného majetku, zamedziť marenie družstevných prác na poli, ako aj poskytovať ochranu pracovným brigádám proti nepriateľským živlom, ktoré sa všemožne snažili rozvracať JRD.“⁶⁵

**Prehľad zásahov 5. motomechanizovaného práporu
v akcii „Východ“**

Jednotka	Obec
Skupina Vranov	Veľká Domaša (3x), Kelča (3x), Dobrá (3x), Čaklov (4x), Žipov, Nižný Žipov, Kvakovce (2x), Trepec, Henckovce, Zámutov, Matiašovce, Žalobín (2x)
skupina Sabinov	Stará Lubovňa, Drienica (2x), Kelča (2x), Hrabušice, Terňa, Močidl'any, Michal'any, Bodovce (2x)
skupina Medzilaborce	Nižná Radvaň (2x), Volica (3x), Ol'šinov, Matovce, Ladomirová (2x), Kelča, Palota, Stročín, Čabalovce, Ol'ka, Výrava, Cigelka, Trepec
skupina Prešov	Lemešany, Janovík (4x), Kendice, Drienov, Bretejovce (2x), Bohdanoce, Nižný Žipov (2x), Hutka, Drienica, Kurimka, Kelča
záloha Prešov	Bardejov, Rožňany, Trebejov, Kelča (3x), Lužany, Kurimka, Volica, Trepec

⁶⁴Tamže.

⁶⁵Tamže.

Do jednotlivých obcí boli spravidla posielané sily v hodnote jednej až dvoch čiat, výnimočne aj viac (16. 8. v obci Volica 3 čaty, 25. 8. v obci Drienica 4 čaty, 27. 8. v obci Kurimka 3 čaty, 2. 9. v obci Trepec 3 čaty). Najväčší počet príslušníkov práporu, 6 čiat bol nasadený 19. 8. v obci Kelča, kde poskytli „ochranu orgánom VB a ŠtB pri zaistovaní nepriateľských živlov, ktorí rozkrádali národný majetok a stavali sa na odpor orgánom ľudovej správy“. Podľa hlásenia veliteľa 5. motomechanizovaného práporu o priebehu akcie „Východ“ ani v jednom prípade nedošlo „k použitiu zbrane ani násilnostiam zo strany príslušníkov Vnútornej stráže“. Nasadenie práporu v kraji Prešov sa hodnotilo ako „nutné, pretože rozkrádanie družstevného majetku zachvátilo väčšinu družstevných obcí, ktorému príslušníci ZNB vlastnými silami nemohli zabrániť.“⁶⁶

Na akcii „Východ“ sa zúčastnila aj 20. pohotovostná úderná rota z Košíc.⁶⁷ Bližšie informácie o jej činnosti však zatiaľ nie sú k dispozícii.

V rámci opatrení na udržanie „klúdu a poriadku“ boli jednotky Vnútornej stráže nasadené aj v roku 1954, tentoraz v súvislosti s voľbami do národných výborov.

Dňom 13. 5. 1954 bolo z motomechanizovaného práporu v Bratislave, prečíslovaného na 2. motomechanizovaný prápor, vyčlenených 138 osôb, z toho 11 dôstojníkov, 2 poddôstojníci z povolania a 125 príslušníkov základnej služby pre novú akciu „Východ“. Jednotka, ktorej velil por. Ján Motičák, bola vyzbrojená puškami, samopalmi a ľahkými guľometmi s plným palebným priemerom a k dispozícii mala aj 240 ručných granátov. Presunula sa opäť do Prešova, kde bola podriadená náčelníkovi Krajskej správy ministerstva vnútra a 14. mája rozdelená na šesť skupín. Jedna zostala v Prešove a ostatné boli odoslané do Starej Lubovej, Sabinova, Giraloviec, Stropkova a Svidníka. Spolu s jednotkou vyčlenenou z 3. práporu 8. brigády z Ostravy v sile 1 + 60 osôb a príslušníkmi Verejnej a Štátnej bezpečnosti sa podieľali predovšetkým na ochrane volebných miestností a budov miestnych štátnych a stranických orgánov. Nasadenie príslušníkov Vnútornej stráže sa skončilo 17. mája.⁶⁸

V lete 1956 boli útvary Vnútornej stráže na Slovensku využité na zabezpečenie akcie „Poznaň“, ktorá predstavovala reflexiu čs. vládnucej moci na masové nepokoje obyvateľstva v poľskom meste s rovnakým názvom.⁶⁹ Prijaté opatrenia sa odôvodňovali tým, že „V lidové demokratickém Polsku u príležitosti veletrhu pokusila se část reakčních živlů o protistátní provokaci a je příslušnými bezpečnostními složkami likvidovaná a pronásledovaná. Při jejich pronásledování není vyloučeno, že jedinci z řad prchajících provokatérů budou hledat záchranu případně též pronikáním na naše území.“⁷⁰ Na základe rozkazu náčelníka Správy Vnútornej stráže nariadil veliteľ 8. brigády Vnútornej stráže dňom 29. júna zosilnenú ochranu všetkých strážených objektov a závodov. Velitelia práporov mali ďalej podľa spracovaných plánov na udržaní „klúdu a poriadku“ v jednotlivých krajoch zabezpečiť pohotovosť vyčlenených osôb, zbraní a dopravnej techniky. Súčasne bolo zakázané udeľovanie dovolení a skupinové opúšťanie ubytovacích priestorov.⁷¹

Dňa 30. júna dostali velitelia práporov v Spišskom Podhradí a Strážskom upresňujúce nariadenie, podľa ktorého mali v súčinnosti s náčelníkmi krajských správ ministerstva vnútra v Košiciach a Prešove a s veliteľom 20. pohotovostnej údernej roty zabezpečiť prípravu vyčlenených síl „na prípadné nasadenie... na krytie smeru od poľských hraníc.“⁷² Od 6. júla potom

⁶⁶Tamže.

⁶⁷A MV SR Nitrianska Streda, f. 7649, k. 1, sp. taj. 1953, čj. 1401.

⁶⁸AMV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády a f. 2429, k. 1, Vojenská kronika 3. práporu 8. brigády Vnútornej stráže.

⁶⁹Bližšie MOULIS, V. – VALENTA, J. – VYKOUKAL, J. P.: Vznik, krize a rozpad sovětského bloku v Evropě 1944–1989. Ostrava, AMOSIUM SERVIS 1991, s. 1127–130 a FRIZSKÉ, W.: Opozice a odpor v poválečných dějinách Polska. In: Soudobé dějiny, 4, 1997, č. 2, s. 265–291.

⁷⁰A MV SR Nitrianska Streda, f. 2350, k. 7, sp. taj. 1959, čj. 012384-OS/56.

⁷¹Tamže.

⁷²Tamže.

bola pohotovostná jednotka v sile roty postavená aj v 1. prápore v Ladcoch. Mala byť pripravená presunúť sa na vyziadanie veliteľa 17. brigády Vnútornej stráže zo Vsetína do Rožnova pod Radhošťom a zosilniť stráženie komunikácií v tomto priestore. Veliteľ 8. brigády mjr. Páleník bol súčasne poverený velením nad všetkými vyčlenenými silami Vnútornej stráže na Slovensku. V prípade potreby mu mal byť podriadený aj 2. motomechanizovaný prápor v Bratislave a 20. pohotovostná úderná rota v Košiciach.⁷³

K vyvedeniu pohotovostných jednotiek z ubytovacích priestorov a ich aktívnemu nasadeniu však nedošlo. Opatrenia v akcii „Poznaň“ sa skončili 21. júla 1956.

Už 24. októbra bola však v jednotkách Vnútornej stráže na Slovensku opäť nariadená zvýšená bojová pohotovosť. Tentoraz súvisela s dramatickým vývojom v Maďarsku, kde prudko silnejúce antikunistické a antisovietske tendencie obyvateľstva prerástli do otvoreného revolučného výbuchu. Obavy z možného prenesenia revolučnej vlny aj na územie ČSR viedli čs. politické a vládnuce špičky k rozhodnutiu o využití všetkých ozbrojených zložiek na zabezpečenie „klúdu a poriadku“ a na posilnenie ochrany slovensko-maďarských hraníc.⁷⁴

Najvyšší stupeň bojovej pohotovosti bol nariadený v 2. motomechanizovanom prápore. Jeho veliteľ súčasne dostal rozkaz nadviazať súčinnosť s veliteľstvom 11. brigády Pohraničnej stráže v Bratislave. Prápor dostal úlohu posilniť ochranu hraníc na tzv. bratislavskom predmostí na pravom brehu Dunaja a 26. októbra sa presunul do priestoru pri Rusovciach, kde zaujal východiskové postavenie. Spolu s piatimi rotami Pohraničnej stráže a jednotkami 9. streleckého pluku (4. streleckej divízie) čs. armády z Bratislavy, ktorého veliteľovi bol podriadený po operačnej stránke, mal byť pripravený zabrániť preniknutiu skupín maďarských povstalcov do blízkosti hlavného mesta Slovenska.

Na základe vývoja situácie v prihraničných oblastiach v Maďarsku a v rámci opatrení pre ďalšie posilnenie ochrany hraníc vydal veliteľ 4. streleckej divízie 29. októbra rozkaz o obrane bratislavského predmostia. 2. motomechanizovaný prápor dostal úlohu obsadiť a brániť priestor po obidvoch stranách železničnej stanice Čuňovo a pripraviť sa na odrazenie útoku maďarských „kontrarevolučných bánd“ zo smerov D. Jahndorf – Rusovce, Rajka – Rusovce a Čuňovo – Rusovce. Ešte v ten istý deň začal prápor budovať obranný rajón v zostave 2. rota vpravo a 1. rota vľavo od železničnej stanice Čuňovo, tanková rota v línii čiat vedľa seba po jej obidvoch stranách a protitanková batéria v zálohe.

Činnosť 2. motomechanizovaného práporu na bratislavskom predmostí sa skončila 16. novembra. Podieľalo sa na nej spolu 224 príslušníkov práporu⁷⁵, z toho 23 dôstojníkov, 10 poddôstojníkov z povolania, 67 poddôstojníkov základnej služby a 124 príslušníkov mužstva. Vo výzbroji mali 70 pištóli, 98 pušiek, 121 samopalov, 11 ľahkých guľometov, 2 ťažké guľomety, 3 protitankové kanóny a 10 tankov. Na každú ručnú zbraň bol pridelený jeden palebný priemer streliva, pre protitankové kanóny mal prápor k dispozícii 388 a pre tanky 553 nábojov.⁷⁶

Pôvodne nariadená zvýšená (päťdesiatpercentná) pohotovosť ostatných jednotiek Vnútornej stráže na Slovensku bola 27. októbra rozšírená na plnú (stopercentnú). Až do 20. decembra jednotky plnili podobne ako pri akcii „Poznaň“ najmä úlohy zosilneného stráženia objektov.

Od roku 1957 boli úlohy Vnútornej stráže zahrnuté do rámca tzv. „plánovania, organizovania a riadenia obrany a ochrany štátneho územia v krajoch a okresoch“, respektíve tzv. „obransy tyla“ v čase mieru i vojny. Išlo o dotváranú koncepciu zabezpečovania vnútorného poriadku

⁷³Tamže.

⁷⁴Bližšie ŠTAIGL, J.: Vojenské opatrenia na južnej hranici Slovenska v súvislosti s maďarskými udalosťami na jeseň 1956. In: Vojenské obzory, 2, 1995, č. 3, s. 56–80.

⁷⁵Podľa iných materiálov sa na zabezpečovaní obrany slovensko-maďarských hraníc na bratislavskom predmostí zúčastnilo spolu 362 príslušníkov 2. motomechanizovaného práporu (Archív Múzea polície Bratislava, k. 18/1 – Bezpečnostné opatrenia. Maďarské udalosti, sig. KP-89/78). V tomto počte sú pravdepodobne zahrnuté aj osoby, ktoré prápor posilnili z rôznych škôl vnútornej stráže.

⁷⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 5380, k. 4, sp. taj. 1956, čj. 02318–OS/66.

a bezpečnosti, ktorá kalkulovala s koordinovaným nasadením a úzkou spolupracou existujúcich ozbrojených zložiek.⁷⁷

Komplexom týchto opatrení sa 16. apríla 1957 zaoberalo Predsedníctvo ÚV KSČ a boli schválené uznesením vlády ČSR zo 4. septembra 1957. Ich cieľom bolo zabezpečiť pripravenosť, akcieschopnosť a súčinnosť vyčlenených jednotiek armády, ozbrojených zložiek a vojsk ministerstva vnútra (Verejná bezpečnosť, Vnútorňa stráž, Pohraničná stráž a kádrové jednotky Civilnej obrany) a Ľudových milícií pre plnenie najmä týchto úloh: 1) obrana a ochrana dôležitých objektov. 2) likvidácia nepokojov vyvolaných reakčnými živlami, 3) likvidácia nepriateľských vzdušných útokov, 4) ochrana obyvateľstva pred vzdušným napadnutím a odstraňovanie jeho následkov a 5) protiletadlová obrana závodov.⁷⁸

V spracovávaných krajských a okresných plánoch ochrany a obrany teritória sa s jednotkami Vnútornej stráže počítalo pre zabezpečenie stráženia objektov zvláštnej dôležitosti, pre potlačanie aktivít vnútorných „reakčných živlov“ a na likvidovanie nepriateľských výsadvok a diverzných skupín.⁷⁹

Pre činnosť jednotiek Vnútornej stráže pri likvidovaní týchto skupín (mohlo ísť aj o skupinu väzňov na úteku) silami od roty vyššie bol zavedený pojem vojsková operácia. V smerniciach Správy Vnútornej stráže sa definovala ako „taktická činnosť vojsk, prováděná podle jednotného plánu spolu s operatívnymi opatreniami a zavedením potrebného režimu s cieľom pátrání po nepriateľi a jeho likvidace v určitom prostoru ... v těch případech, kdy není možné úspěšně provést pátrání a likvidaci nepřítele činností služebních hlídek.“⁸⁰ Podstatu činnosti vojsk tvorilo uzatvorenie priestoru, v ktorom bola zistená „nepriateľská“ skupina a jej zajatie alebo zničenie. Tomu zodpovedala aj bojová zostava jednotiek zložená zo skupiny uzatvárajacej (obkľučovacej), pátracej, zaistovacej a zo zálohy. Vojskovú operáciu riadila spočiatku komisia rady KNV pre veci obrany, od roku 1959 komisia obrany pri KV KSS,⁸¹ prostredníctvom náčelníka krajskej správy ministerstva vnútra.

Možné varianty nasadenia vyčlenených jednotiek boli preverované na súčinnostných cvičeniach Vnútornej stráže s ostatnými ozbrojenými zložkami. Jedno z prvých sa uskutočnilo v dňoch 27.–28. 9. 1958 vo VVP Libavá na Morave za účasti jednotiek Vnútornej stráže, armády, Ľudových milícií a Pohraničnej stráže. Cvičenie, ktoré riadilo priamo ministerstvo vnútra, malo námet „Likvidácia nepriateľského vzdušného výsadku“ a 2. motomechanizovaný prápor z Trnavy pri ňom plnil úlohu predsunutej pátracej skupiny.⁸² Na slovenskom území bolo súčinnostné cvičenie prvýkrát organizované pravdepodobne až 9. 8. 1961 v okrese Považská Bystrica. Cvičiacou jednotkou Vnútornej stráže bola jedna rota 1. práporu 8. brigády

⁷⁷Otázky súvisiace s „obranou tyla“ za súčinnosti jednotiek Vnútornej stráže, armády, Ľudových milícií a útvarov Civilnej obrany sa riešili už od septembra 1952, keď bola táto úloha stanovená uznesením Politického sekretariátu ÚV KSČ. Vinou kompetenčných a iných sporov medzi MNO a ministerstvom národnej bezpečnosti (neskôr ministerstvom vnútra) sa však prijímali len čiastkové a často protirečivé opatrenia. Po udalostiach v Maďarsku na jeseň 1956 bolo rozhodnuté, že k riešeniu otázok obrany tyla ako celku „je nutno především jasně stanovit odpovědnost za řešení jednotlivých úkolů při obraně tyłu, jakož i odpovědnost za obranu jednotlivých závodů a objektů. Dále je nutno vytýčit zásady součinnosti všech ozbrojených složek při obraně tyłu a pro plánování obrany tyłu.“ VHA Praha, f. MNO-GŠ/OS 1957, k. 328, sig. 19/2–15.

⁷⁸VHA Praha, f. MNO-GŠ/OS 1957, k. 328, sig. 19/2–15.

⁷⁹Na základe spomínaného uznesenia vlády ČSR boli 8. 1. 1958 vydané „Pokyny pro spracovávání plánu ochrany a obrany v kraji (okrese)“. V rámci tohto súhrnného plánu sa potom spracovávali čiastkové plány ochrany závodov, objektov a zariadení, plány zabezpečenia verejného pokoja a poriadku, plány likvidácie nepokojov vyvolaných reakčnými živlami, plány boja proti výsadvokám a iné.

⁸⁰A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VS, k. 1, inv. č. 34.

⁸¹Komisie rád krajských, okresných a mestských národných výborov pre veci obrany vznikli na základe vládneho nariadenia z 1. 3. 1955 ako riadiace orgány „k zajištění klidu a pořádku v případě nepokojů vyvolaných reakci za pomoci zahraničních nepřátel“ (VHA Praha, MNO-GŠ/OS 1957, k. 328, sig. 19/2–15). V roku 1959 boli zrušené a ich úlohy prevzali novo vytvorené komisie obrany pri krajských a okresných výboroch komunistickej strany.

⁸²HOLUB, O.: c. d., s. 209.

z Ladiec.⁸³ O dva mesiace neskôr, v dňoch 23.–26. októbra, prebiehalo v Stredoslovenskom kraji taktické cvičenie s vojskami a štábmí. Jeho námetom bola „Ochrana a obrana strážených objektov a likvidácia nepriateľských diverzno-prieskumných skupín v období zvýšeného napätia silami brigády.“ Cvičenia sa zúčastnil pohotovostný oddiel Krajskej správy ministerstva vnútra z Banskej Bystrice, vyčlenené jednotky 1. práporu a celý 3. prápor 8. brigády zo Spišského Podhradia.⁸⁴

Okruh pôsobnosti Vnútornej stráže však nebol ohraničený len strážnymi a vnútrobezpečnostnými úlohami. Jednotky sa zúčastňovali aj na iných akciách, ktoré mali štátnobezpečnostný charakter alebo vyžadovali, podľa dobových kritérií, nasadenie politicky spoľahlivých síl.

Medzi uvedenú činnosť patrila napríklad „výpomoc“ jednotkám Pohraničnej stráže pri likvidovaní pokusov o ilegálne prekročenie štátnej hranice. Dňa 22. 10. 1955 bola takto z 2. motomechanizovaného práporu v Bratislave vyčlenená, na žiadosť veliteľa 11. brigády Pohraničnej stráže, jedna čata na vytvorenie zaistovacej clony v priestore Karlova Ves – Veľký ostrov.⁸⁵ Že to nebol jediný prípad, dokumentuje skutočnosť, že v rokoch 1953 – 1963 sa na úseku štátnej hranice Břeclav – Bratislava jednotky Vnútornej stráže podieľali na zadržení 20 osôb.⁸⁶

Od 18. mája do 30. júna bol potom 2. motomechanizovaný prápor nasadený do tzv. akcie „D-1“, ktorú ministerstvu vnútra nariadilo uznesenie Politického byra ÚV KSČ z 26. mája a týkala sa demolačných prác na objektoch v pohraničnom pásme v Čechách a na Morave. Akcie sa zúčastnilo 264 príslušníkov práporu, z toho 21 dôstojníkov, 18 poddôstojníkov z povolania, 27 poddôstojníkov základnej služby a 198 vojakov. Vyčlenená jednotka, ktorej velil npor. Jozef Černák, bola podriadená veliteľovi útvaru Civilnej obrany v Malackách a podieľala sa na demolácii 223 objektov na južnej Morave.⁸⁷

Príslušníci 2. motomechanizovaného práporu sa zúčastnili aj na akcii „D-2“, čo bolo označenie pre ďalšiu etapu demolačných prác v pohraničnom pásme v druhej polovici roka 1959. Od 5. septembra vykonávala jednotka, ktorej velil kpt. Adam Džubák, demolačnú prácu opäť na južnej Morave a 21. septembra bola presunutá do západných Čiech. Do 13. októbra zabezpečovala spolu s útvarom Civilnej obrany z Kutnej Hory demolačné práce na 173 objektoch v okolí Tachova.⁸⁸

Rovnakú úlohu plnil 2. motomechanizovaný prápor aj v roku 1961. Už v marci bola jeho 1. rota odoslaná do severných Čiech a zvyšok práporu sa sem presunul v polovici apríla. Príslušníci práporu uskutočňovali demolačné práce v okolí Děčína, kde zabezpečili demolačnú prácu viac ako 1300 rôznych objektov. V lete 1961 bol 2. motomechanizovaný prápor premiestnený do obce Vlašské na severnej Morave. Do konca roka vykonával demolačné práce na 1360 objektoch v okrese Šumperk.⁸⁹

Na službu pri Vnútornej strážii, vzhľadom na charakter jej úloh, boli vyberaní ľudia podľa osobitných kritérií. Podobne ako pri Pohraničnej strážii, dominovalo najmä hľadisko triedneho pôvodu a politickej spoľahlivosti.

Povolanci k Vnútornej strážii vykonávali základný výcvik vo výcvikových strediskách príslušných jednotiek. Tie boli do roku 1959 organizované ako práporné: 5. (2.) motomechanizovaný prápor – Bratislava (od roku 1954 Rohožník), 4. (6.) železničný prápor – Kolín (v roku 1954 Spišská Nová Ves), 18. prápor – Ladce a 8. brigáda – Ostrava, Kopřivnice, Ladce,

⁸³A MV SR Nitrianska Streda, f. 8953, k. 4, sp. taj. 1961, čj. VS-05510.

⁸⁴A MV SR Nitrianska Streda, f. 2350, k. 7, sp. taj. 1961, čj.-02901/61.

⁸⁵A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže.

⁸⁶A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁸⁷A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže.

⁸⁸Tamže.

⁸⁹Tamže.

Bratislava a Zlaté Moravce. V roku 1960 bol základný výcvik príslušníkov 8. brigády sústredený do brigádneho výcvikového strediska v Jelšave a v rokoch 1961–1962 do Levoče. Po nasledujúcich organizačných zmenách prebiehal priamo v útvaroch v Strážskom a Trnave.

Dĺžka základného výcviku bola v rokoch 1952–1957 stanovená na tri mesiace. Po zaradení nových vojakov do zostavy vojsk sa ďalší výcvik v strážnych jednotkách organizoval formou výcvikových dní v celkovom rozsahu 15 hodín za týždeň na smenu. Ťažisko výcviku tvorila taktická príprava do stupňa čata (výnimočne rota), strelecká príprava a služobná príprava orientovaná predovšetkým na ochranu OZD. Náplň výcviku bola určená podľa predpisov a poriadkov čs. armády a smerníc Pohraničnej stráže.

Od roku 1957 sa výcvik viac prispôboval „operatívno-bojovým“ úlohám, čo bolo spojené s obmedzovaním počtu hodín na vševojskovú taktiku a rozširovaním tém o činnosti hliadok a pátracích skupín. Základný výcvik bol skrátený na dva mesiace a počet hodín vo výcvikových dňoch bol znížený na trinásť. Nové zameranie a zásady výcviku príslušníkov Vnútornej stráže zakotvil predpis VS-I-1 vydaný v roku 1958.

Na počiatku 60. rokov sa otázky výcviku pri Vnútornej stráži ďalej upresňovali. Trvanie základného výcviku bolo v roku 1960 stanovené na šesť a v roku 1962 na sedem týždňov a počet hodín vo výcvikových dňoch organizovaných v zostave jednotiek sa zvýšil na sedemdesiat za týždeň. V obsahovej náplni výcviku sa opäť položil väčší dôraz (predovšetkým na základe poznatkov, získaných pri súčinnostných cvičeniach s jednotkami armády) na vševojskovú taktiku a osvojenie zásad bojovej činnosti v útoku a obrane.⁹⁰

Dĺžka základnej služby príslušníkov Vnútornej stráže bola v súlade s branným zákonom z 23. 3. 1949 stanovená na 24 mesiacov. Do roku 1958 však platil interný pokyn Správy VS, aby vojaci 2. ročníka boli, v záujme udržania nepretržitej bojovej pohotovosti jednotiek, prepúšťaní do zálohy až po vycvičení rovnocennej náhrady z nových povolancov. Legislatívny základ toto opatrenie dostalo uznesením vlády z 21. 8. 1958. Základná služba pri Vnútornej stráži sa ním všeobecne predlžovala o sedem týždňov, pričom táto doba sa vojakom v zálohe mala započítavať ako jedno pravidelné vojenské cvičenie.⁹¹

V rokoch 1956–1958 vojakov základnej služby v strážnych jednotkách. Vnútornej stráže sčasti nahrádzali záložníci povolávaní na pravidelné i mimoriadne cvičenia. Ich výcvik, ktorý prebiehal opäť v práporných výcvikových strediskách, bol minimálny a zameriaval sa najmä na „oživenie“ základných návykov a znalostí zo strážnej služby v armáde. Systematickejší výcvik záloh sa začal až v roku 1959, keď bol pri 8. brigáde za týmto účelom vytvorený aj samostatný záložný prápor. Dislokovaný bol vo VVP Riečky (časť VVP Lešť pridelená Vnútornej stráži) a jeho veliteľom sa stal kpt. Július Durandzia, neskôr kpt. Ján Konvička.⁹²

Výzbroj jednotiek Vnútornej stráže určených na ochranu OZD tvorili len ručné zbrane. Išlo o pištole 7,65 mm vz. 50 alebo 7,62 mm vz. 52; pušky 7,92 mm vz. 98, od roku 1958 nahrádzané puškami 7,62 mm vz. 52 a od roku 1962 aj samonabíjacími puškami 7,62 mm vz. 52/57; samopaly 9 mm vz. 23 alebo 7,62 mm vz. 26 a ľahké guľomety 7,92 mm MG-42 (trofejné nemecké), od roku 1954 nahrádzané guľometmi 7,92 mm vz. 26 a od roku 1962 guľometmi 7,62 mm vz. 52/57. Koncom 50. rokov boli do výzbroje týchto jednotiek zaradené aj ťažké guľomety 7,92 mm vz. 37, pancierovky P-27 a tarasnice T-21.

Rovnaké druhy a typy ručných zbraní boli aj vo výzbroji 5. (2.) motomechanizovaného práporu. Väčší dôraz sa však kládol na počet samočinných zbraní a na urýchlené zavádzanie nových typov zbraní. Tanková rota mala vo výzbroji stredné tanky T-34/85. Spočiatku to boli všetko nové tanky čs. výroby. V decembri 1953 však prápor odovzdal päť kusov tejto bojovej techniky 1. pluku Vnútornej stráže v Prahe a ako náhradu dostal staršie tanky sovietskej

⁹⁰A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/MNO, k. 1, inv. j. 1.

⁹¹HOLUB, O.: c. d., s. 219.

⁹²A MV SR Nitrianska Streda, f. 2350, k. 4, sp. taj. 1958, čj. 018352 a f. 6/VS, k. 2, inv. j. 71.

výroby. Protitanková batéria bola najskôr vyzbrojená protitankovými kanónmi 45 mm vz. 18 N (nemecké), v roku 1954 dostala protitankové kanóny 76 mm vz. 42 S (sovietske) a v roku 1958 bola prezbrojená protitankovými kanónmi 85 mm vz. 52 čs. výroby. Mínometná rota zriadená v tom istom roku dostala mínomety 82 mm vz. 52.⁹³

* * *

Počas štrnásťročnej existencie Vnútornej stráže bolo na Slovensku sústredených 20–25 percent z celkového počtu jej jednotiek. Ich príslušníci zabezpečovali stráženie asi 60 priemyselných a iných objektov na slovenskom území a na Morave. Ďalej sa zúčastnili na piatich veľkých akciách a na mnohých iných akciách tzv. štátnobezpečnostného charakteru. Predstavovali pomerne početnú, dobre vyzbrojenú, a najmä politicky spoľahlivú ozbrojenú silu, ktorá chránila ekonomické zdroje a pomáhala udržať vnútornú stabilitu vtedajšieho režimu na Slovensku i v rámci ČSR.

Existencia vojsk Vnútornej stráže ako samostatnej zložky ozbrojených síl bola sprievodným javom počiatkovej etapy budovania totalitného spoločenského systému v Československu. Vnútorňa stráž vznikla ako súčasť procesu etablovania jeho sovietskeho modelu v podmienkach vyhlotenej medzinárodnej situácie a vojrovej psychózy, podľa „predlohy“ podobnej zložky v ZSSR a zrejme na základe priameho „odporúčania“ sovietskych poradcov pri ministerstve národnej bezpečnosti.⁹⁴ Jej vývoj a definovanie miesta a úloh vo vnútrobezpečnostnom mechanizme odzrkadľovali zložitú a protirečivú vonkajšiu a vnútropolitickú súvislosť pôsobenia komunistickej moci. Dobovú podmienenosť existencie vojsk Vnútornej stráže potvrdil aj proces ich zrušenia v čase kulminujúcich politických a hospodárskych problémov čs. spoločnosti v polovici 60. rokov. Ako jeden zo základných východiskových momentov v ňom nepochybne rezonovala otázka účelnosti nákladov na udržiavanie Vnútornej stráže pri jednostrannom či zúženom zameraní činnosti a výcviku jej príslušníkov.⁹⁵

Napriek politickým aspektom vzniku a úloh Vnútornej stráže mala existencia tejto zložky racionálne jadro. Z hľadiska zabezpečovania ochrany a obrany dôležitých politických, ekonomických a hospodárskych objektov je podľa nášho názoru možné do istej miery považovať Vnútornú stráž za dobovú typ vojska, predurčeného na plnenie v podstate rovnakých úloh i v súčasnosti. Je ním vojsko domobrany ako súčasť pozemného vojska Armády Slovenskej republiky. Jednotlivé organizačné štruktúry vojska domobrany sa však vytvárajú až za brannej pohotovosti štátu, v prípade výnimočného stavu a mimoriadnej situácie.

J. ŠTAIGL: ENTSTEHUNG, ENTWICKLUNG UND TÄTIGKEIT DER KRÄFTE DER „INNENWACHE“ IN DER SLOWAKEI.

Die Studie befasst sich mit der Problematik der Kräfte der „Innenwache“ in den Jahren 1952 - 1966. Es handelte sich um ein bewaffnetes Element, dessen Entstehung mit der zugespitzten Atmosphäre des Kalten Krieges in den internationalen Beziehungen, mit der allgemeinen Unifikation der Ostblockstaaten nach dem sowjetischen Modell und mit der Bemühung den Monopol der kommunistischen Macht in der Tschechoslowakei zu bestärken zusammenhang.

Die Truppen der „Innenwache“ waren vor allem für die Überwachung und Schutz der wichtigen Wirtschafts- u. Kommunikationsobjekte vor den „imperialistischen“ Spionen und Diversantengruppen vorgesehen. Gegenwärtig soll-

⁹³A MV SR Nitrianska Streda, f. 2421, k. 1, Vojenská kronika 2. motomechanizovaného práporu 1. motomechanizovanej brigády Vnútornej stráže.

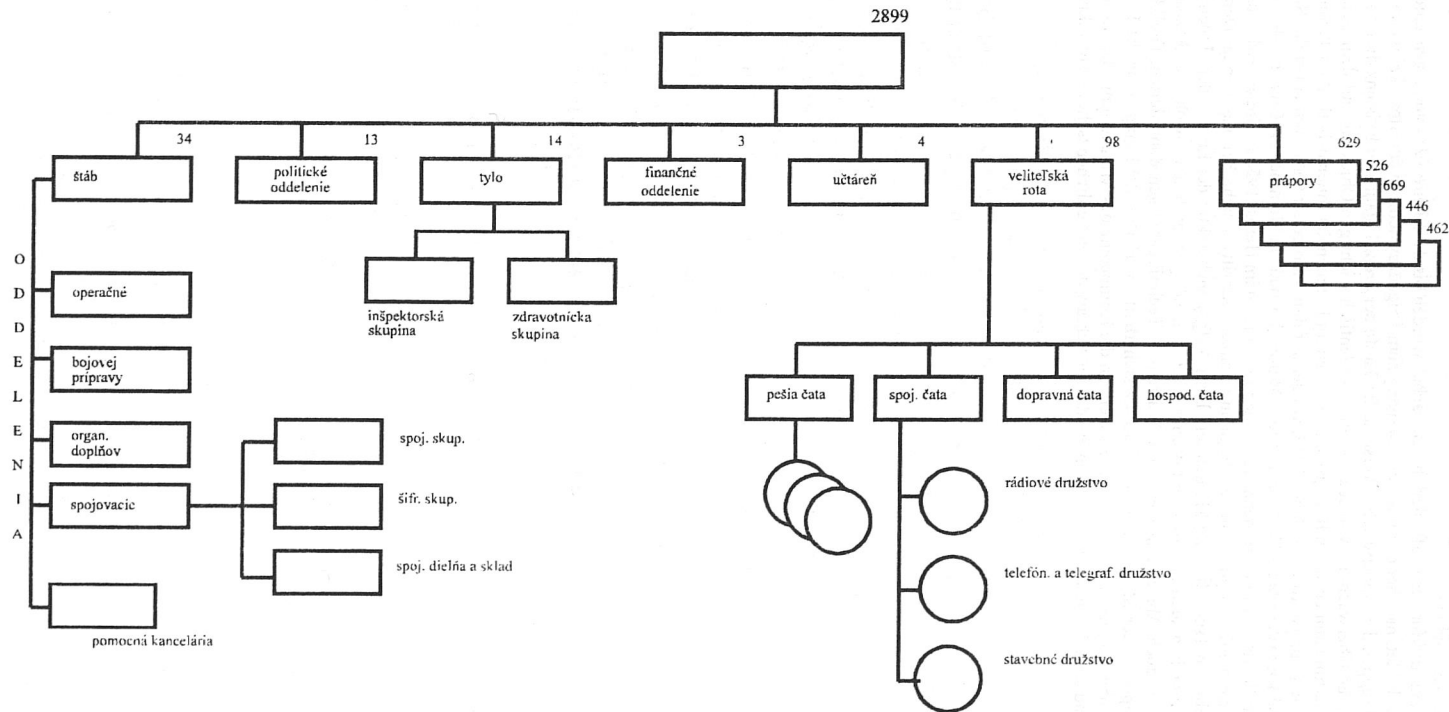
⁹⁴Pozri KAPLAN, K.: Sovětsí poradci v Československu 1949–1956. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998, s. 23.

⁹⁵Analytické materiály o vývoji Vnútornej stráže už v roku 1963 upozorňovali na skutočnosť, že „...stupeň vycvičenosti vojaků VS... neodpovídá plně požadavkům pro použití vojaků do zálohy armády. Armáda by měla přecvičovat zálohy VS v taktické přípravě počínaje výcvikem družstva, hlavně však na stupni četa, rota a v taktickém cvičení s bojovou střelbou. Ve střelecké přípravě provést boj. střelby družstva, protože u VS nebyly prováděny. V ostatních družích boj. řípravy zdokonalovat, protože vojáci VS byli vycvičeni v základních zásadách.“ A MV SR Nitrianska Streda, f.6/MNO, k.1, inv.j.1.

ten sie sowohl auch an den von den inneren „kontrarevolutionären“ und antisozialistischen Elementen hervorgerufene Unruhmigkeiten zu niederschlagen.

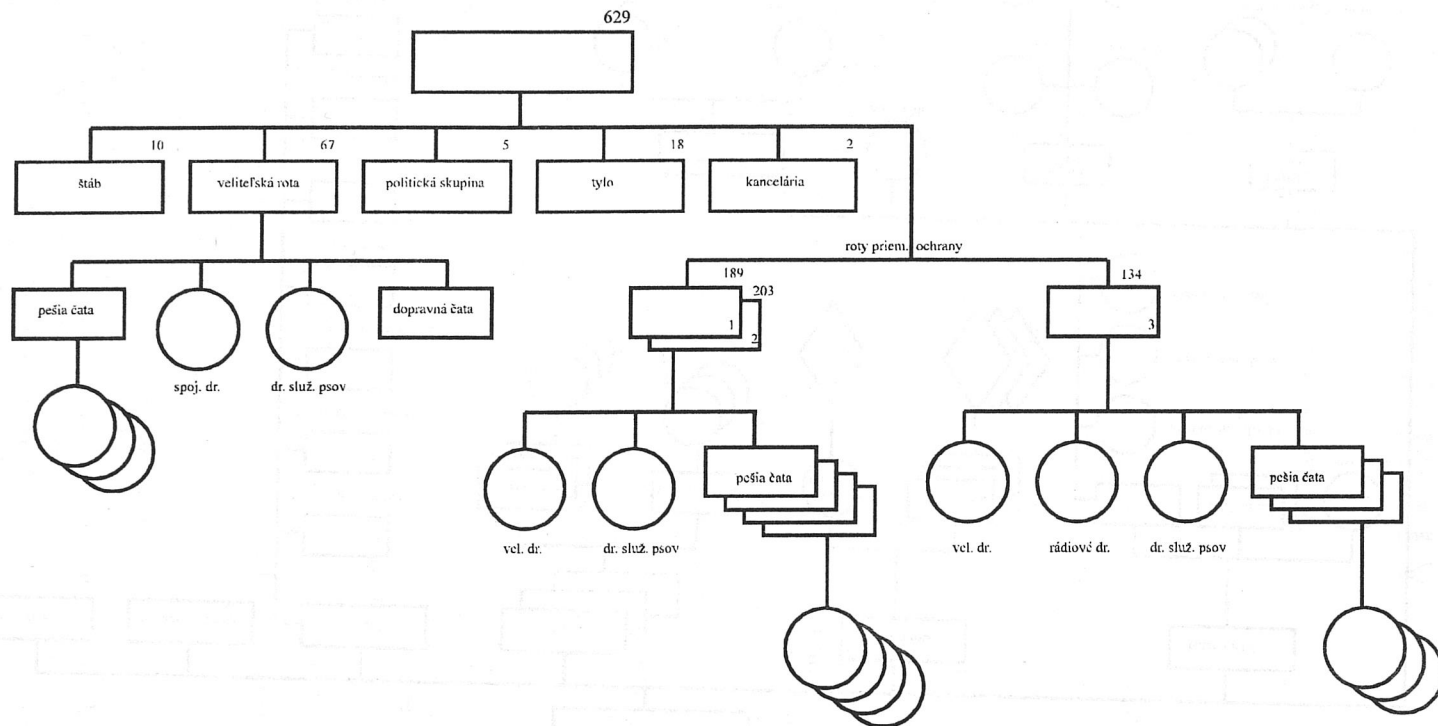
Die Organisationsstruktur der Kräfte der „Innenwache“ wurden bis dem Jahre 1954 von eigenständigen Bataillions und Kompanien gebildet, nachher erfolgte ein Übergang zum Brigadesystem. In der Slowakei wurden erst 20% dann sogar 25% aller Truppen der „Innenwache“ versetzt. Im Laufe der dreizehnjährigen Existenz dieser Einheit sicherten ihre Angehörigen die Überwachung von cca 60 „ausserordentlich wichtigen Objekten“ auf dem Gebiet der Slowakei und Mähren. Weiterhin nahmen sie an fünf großen Aktionen im Rahmen der Innensicherheitsmaßnahmen - im Zusammenhang mit der Währungsreform im Jahre 1953, wieder auf dem Gebiet der Ostslowakei bei der Sicherung der Nationalausschusswahlen in dem Jahre 1954, bei der sog. Aktion „Poznaň“ im Sommer 1956 und bei der Abwehrsicherung der Südgrenze der Slowakei im Zusammenhang mit den Ereignissen im Herbst 1956 in Ungarn teil. Ausserdem „halfen“ sie der Grenzwahe bei der Liquidation der illegalen Grenzenübertrittversuche bei, nahmen an Demolation der Objekte im Grenzgebiet in Tschechei und Mähren teil. Dem Aufgabencharakter der Einheit der „Innenwache“ - wie die Studie zeigt - entsprachen auch die Auswahlkriterien ihrer Angehörigen, in denen sowohl die „klassen und politische Zuverlässigkeit“ als auch Abrichtungsweise und Waffen- u. Technikgattungen dominierten. Die „Innenwache“ entstand in der Kompetenz des Ministeriums der Nationalsicherheit, im Herbst 1953 ging sie in die Kompetenz des Innenministeriums über und im Jahre 1966 wurde sie erst in die Kompetenz des Ministeriums der Nationalverteidigung eingeschlossen und danach - im Zusammenhang mit der Entstehung der einheitlichen tschechoslowakischen Wehrkräfte - abgeschafft.

Organizácia 8. brigády priemyselnej a železničnej ochrany k 10. 2. 1954

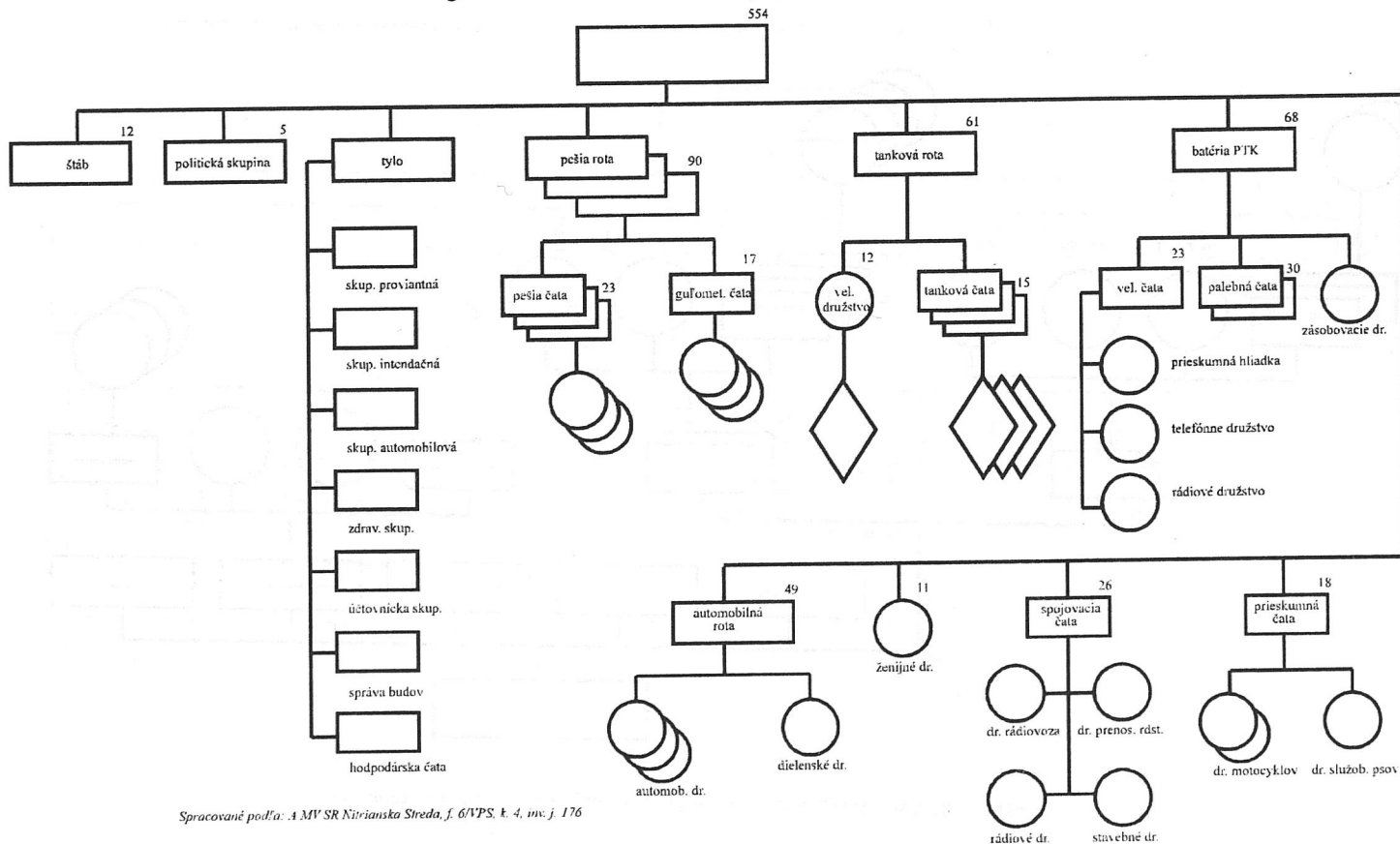
Spracované podľa: A MV SR Nitrianska Streda, J. 6/VPS, k. 1. inv. j. 177

Organizácia 1. práporu 8. brigády priemyselnej a železničnej ochrany k 10. 2. 1954

Spracované podľa: A M V SR Nitriansko Streda, f. 6/VPS, k. 4, inv. j. 177

Organizácia 2. motomechanizovaného práporu k 1. 4. 1955

Spracované podľa: A MV SR Nitrianska Streda, f. 6/VPS, k. 4, inv. j. 176